

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान
อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

People Participation in Conservation of Maesan Watershed,
Srisadchanalai District, Sukhothai Province

นามผู้วิจัย นายพอพันธ์ รัตนสุวรรณ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

กรรมการ

(อาจารย์สุรพันธ์ เพชรธา, ศค.ม.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พยัคคผล ณรงค์ชนะ, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 5 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2549

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान
อำเภอศรีษะชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

People Participation in Conservation of Maesan Watershed,
Srisadchanalai District, Sukhothai Province

โดย

นายพอพันธ์ รัตนสุวรรณ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1484-5

พจนันท์ รัตนสุวรรณ 2549: การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่
ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
(การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการ
ระดับบัณฑิตศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.

87 หน้า

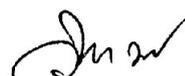
ISBN 974-16-1484-5

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมได้จากการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสอบถามประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 หมู่บ้าน รวมจำนวน 265 ตัวอย่าง วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และไคสแควร์ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่ทำการศึกษาล้วนเป็นเพศชายร้อยละ 67.2 โดยมีอายุเฉลี่ย 32.5 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่าร้อยละ 81.1 ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมร้อยละ 87.2 มีรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 13,622 บาท และ 13,398 บาทต่อปี ตามลำดับ การศึกษาการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจระดับสูง ในขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับต่ำ มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 79.25 ในการศึกษาครั้งนี้มีปัจจัยที่ศึกษา 9 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน รายได้ของครัวเรือน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อประชานกรรมการ

24 / ส.ค. / 2549

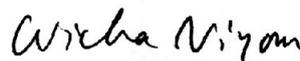
Porpun Rattanasuwan 2006: People Participation in Conservation of Maesan Watershed, Srisadchanalai District, Sukhothai Province. Master of Science (Forest Resource Administration), Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Associate Professor Wicha Niyom, Ph.D. 87 pages.
ISBN 974-16-1484-5

Objectives of this research were to determine socio-economic condition, participation level and factors relating to people participation in conservation of Maesan watershed, Srisadchanalai District, Sukhothai Province. The using data was collected by employing the 265 designed questionnaires to interview the respondents who were household leaders from 3 villages that located in the area of Maesan watershed, Srisadchanalai District, Sukhothai Province. The statistical analysis method for testing the relationship between independent and dependent variable was chi-square with significance level of 0.05.

Results of the study indicated that 67.2 percentages of the respondents were male with the average age of 32.5 years. 81.1 percentages of the respondents had their education level at Grade 6 or lower. 87.2 percentages of the respondents were farmers. Their average annual income and expense were 13,622 and 13,398 baht respectively. The results showed that the respondents had their comprehension and understanding about conservations at high level, while their participation level was low with the average percentages of 79.25. 9 Socio-economic factors that were studied in this research were age, occupation, education level, how long having lived in the community, household income, receiving news and information about conservation of the watershed, social group membership, and comprehension and understanding about conservation of natural resources. Factors relating to people participation in conservation of Maesan watershed were age, education level, receiving news and information about conservation of the watershed, and comprehension and understanding about conservation of natural resources.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

24 / 03 / 2006

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลือจากหลายท่าน ข้าพเจ้าขอกราบ
ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชา นิยม ประธานคณะกรรมการ อาจารย์ สุรพันธ์ เพชรภา
กรรมการวิชาเอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พยัคติพล ฌรณะชวณะ กรรมการวิชาการ และอาจารย์
กิติชัย รัตนะ กรรมการผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุงและแก้ไข
วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาแก่
ข้าพเจ้า อันเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่सान อำเภอศรีสาขาลัย
จังหวัดสุโขทัย ที่ให้การช่วยเหลือการจัดเก็บข้อมูล แบบสอบถาม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหวัง
เป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิด
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อย่างยั่งยืน
ตลอดไป

พอพันธ์ รัตนสุวรรณ

มีนาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
การตรวจเอกสาร	5
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	5
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	13
สถานที่ทำการศึกษา	15
บ้านแม่สาน หมู่ที่ 6 ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	21
บ้านสันหีบ หมู่ที่ 8 ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	23
บ้านสะพานยาว หมู่ที่ 10 ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	25
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
กรอบแนวคิดในการวิจัย	29
สมมติฐานในการวิจัย	30
อุปกรณ์และวิธีการ	31
อุปกรณ์	31
วิธีการ	31
ผลและวิจารณ์	37
ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร	37
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ สานและทรัพยากรธรรมชาติ	46
ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน	50
ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุปและข้อเสนอแนะ	68
สรุป	68
ข้อเสนอแนะ	69
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	71
ภาคผนวก	74
ภาคผนวก ก ผลวิเคราะห์ค่าอัลฟา	75
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	79

สารบัญญัตราง

ตารางที่		หน้า
1	พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	17
2	แสดงชุดดินของลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	20
3	ขนาดตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบสัดส่วนของครัวเรือน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	35
4	จำนวนและร้อยละของลักษณะประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย	39
5	ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	41
6	รูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	43
7	ความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมด้านป่าไม้ การได้รับข่าวสาร และการเข้าฝึกอบรมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	44
8	ความถี่ของการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	45
9	ความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	46
10	ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	47
11	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	51
12	ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	56

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	58
14	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	59
15	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	60
16	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	61
17	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	62
18	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	63
19	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	64
20	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	65
21	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	66
22	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
1	ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान	76
2	ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान	77

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	9
2	แผนที่สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอสรีสะเกษนาถัย จังหวัดสุโขทัย	16
3	แผนที่พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอสรีสะเกษนาถัย จังหวัดสุโขทัย	18
4	แสดงชุดดินพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอสรีสะเกษนาถัย จังหวัดสุโขทัย	20
5	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอสรีสะเกษนาถัย จังหวัดสุโขทัย	29

**การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย**

**People Participation in Conservation of Maesan Watershed,
Srisadchanalai District, Sukhothai Province**

คำนำ

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ หากสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์จะส่งผลให้ปริมาณน้ำที่ไหลในลำธารมีอย่างสม่ำเสมอและมีคุณภาพดี แต่ในสภาพปัจจุบันพื้นที่ป่าในบริเวณลุ่มน้ำแม่सानได้ถูกบุกรุกเป็นที่อยู่อาศัยประชาชน และชุมชนนั้นๆ ได้ใช้พื้นที่ทำการเกษตรควบคู่ไปด้วย ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น เกิดความแห้งแล้งความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง เนื่องจากเกิดการกัดเซาะและพังทลายของดิน อากาศแปรปรวน ฤดูกาลผิดปกติ เกิดน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลาก ฯลฯ ซึ่งส่งผลมาจากสภาพพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลาย โดยมนุษย์ใช้ทรัพยากรป่าไม้ไม่ถูกหลักอนุรักษ์วิทยา คือ ใช้เกินกำลังการผลิตของป่าจึงเป็นผลให้ระบบนิเวศป่าไม้ตามธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป

รัฐบาลและภาคเอกชนได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้จึงมีนโยบายที่ต้องเร่งปรับปรุงฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะสภาพป่าไม้ให้กลับคืนสู่สภาพความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ องค์กรภาคเอกชนและราษฎรในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ปัจจุบัน การวางแผนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำได้เปิดโอกาสให้องค์กรเอกชน ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเร่งช่วยกันคิดค้นปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของทุกฝ่าย กอปรกับการใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้หลายมาตรา โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจากสภาพปัญหาและนโยบายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง

ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานเป็นลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำมตอนล่าง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำหนึ่งที่ประชาชนชาวไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากจึงมีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นตามมามากมาย ทำให้สภาพเดิมที่เคยเป็นพื้นที่ป่าไม้ ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่การเกษตร ที่อยู่อาศัย ถนน และอื่นๆทำให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา เช่น เกิดการชะล้างพังทลายของดินอย่างรุนแรงโดยเฉพาะในพื้นที่ทำการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรต่ำลง น้ำในลำห้วยแห้งในฤดูแล้ง การปนเปื้อนของสารพิษในน้ำ ปัญหาไฟป่าและอื่นๆอีกมากมาย

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่สาน บ้านสันหีบ และบ้านสะพานยาว ซึ่งเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สานกำลังดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการมีส่วนร่วมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาไปวางแผนการจัดการลุ่มน้ำให้เกิดความยั่งยืน ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้จัดการพื้นที่ลุ่มน้ำแห่งอื่นที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกัน ได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลให้การอนุรักษ์ต้นน้ำของประเทศเกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่หน่วยศึกษารพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สาน ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยทำการศึกษาจาก ครั้วเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หน่วยศึกษารพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สาน จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่สาน บ้านสันหีบ และบ้านสะพานยาว

นิยามศัพท์

ประชาชน หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครั้วเรือน สามี/ภรรยา ของหัวหน้าครั้วเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การแสดงความคิดเห็น การวางแผนจัดทำโครงการ การร่วมลงมือปฏิบัติ เสียสละเวลา ทรัพย์ และแรงงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานใน กิจกรรมต่างๆ ของโครงการในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน

พื้นที่ต้นน้ำ หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำแม่สานที่ควรจะสงวนรักษาไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยเฉพาะเนื่องจากมีลักษณะและคุณสมบัติที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ได้ง่ายและรุนแรงโดยทั่วไปเป็นพื้นที่สูงตอนบนของลุ่มน้ำแม่สาน ซึ่งมีความลาดชันสูงประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่และดินมีสมรรถนะในการพังทลายง่าย

เพศ หมายถึง ลักษณะบ่งบอกว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นชาย หรือหญิง

อายุ หมายถึง จำนวนปีนับตั้งแต่เกิดของหัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนครั้วเรือนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดของประชาชนที่ได้รับจากสถานศึกษา

รายได้ หมายถึง เงินที่ได้จากการประกอบอาชีพของหัวหน้าครอบครัว

อาชีพ หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่ครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานทำเพื่อเลี้ยงชีพแก่ตนเอง และ ครอบครัว

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การ ได้ฟัง การ ได้อ่าน การ ได้ชมรายการหรือข่าวที่เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ดินน้ำ

ระยะเวลาการอยู่อาศัย หมายถึง จำนวนเดือนหรือปีที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ สาน

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หมายถึง การที่หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน ได้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การที่ประชาชนกลุ่ม ตัวอย่างได้มีการศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ในรูปแบบ วิธีการ แนวคิด หลักการ ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การสงวน เก็บกัก รักษา พัฒนา การปกป้อง ป่าไม้ หนองน้ำ ช่อมแซม ทรัพยากรธรรมชาติ

การตรวจเอกสาร

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปกรณ (2520) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนคือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานประชาชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางและจุดหมายปลายทาง โดยตัวของมันเอง ในทางที่ประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนาและเกิดความรู้สึกพอใจอย่างล้นเกินในการที่ได้เข้าไปมีบทบาทใน การตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของตนเอง

จำเนียร (2540) อ้างในแนวคิดของ Kasperson , R.E. และ Breitbandm ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะทำตนเป็นผู้กระทำในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะก่อให้เกิดผล 2 ด้าน คือ

1. ประชาชนจะสามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้
2. ผลของกิจกรรมที่ประชาชนได้ทำไปจะต้องสะท้อนกลับสู่พวกเขาเหล่านั้น

ในขณะที่แนวคิดของ Wertheim , W.F. พบว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางการบริหารจัดการ และทางการเมืองด้วยการต่างๆ เพื่อ

1. กำหนดความต้องการในชุมชนของตน
2. กำหนดชีวิตการทำงานและความเป็นอยู่ของตน

นอกจากนี้ จำเนียร (2540) ได้สรุปต่อไปตามความเห็นของ United Nations, Department of International and Social Affairs ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การวัดอันดับความสำคัญ การเข้าร่วมการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยการเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาควรมีรูปแบบ ดังนี้

1. การเน้นคุณค่าของการวางแผนระดับท้องถิ่น
2. การใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรที่จะหาได้ในท้องถิ่น
3. การฝึกอบรมที่จะเน้นให้ประชาชน สามารถดำเนินการพัฒนาตนเองได้
4. การแก้ปัญหาตามความต้องการพื้นฐาน โดยสมาชิกประชาชน
5. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามแบบประเพณีดั้งเดิม
6. การใช้วัฒนธรรม และการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนา

ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดถึงความต้องการประชาชน
2. ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้และลดปัญหาประชาชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการประชาชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการประชาชน
4. ร่วมการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบ การบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการประชาชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ณรงค์และคูสิต (2534) ได้กล่าวถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อองค์กรประชาชน ในท้องถิ่น 7 ระดับ จากน้อยไปมาก ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ระดับที่ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย ประชาชนเข้ามาร่วมโครงการเพราะถูกบังคับ

ระดับที่ 2 มีส่วนร่วมน้อยมากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์บางอย่าง

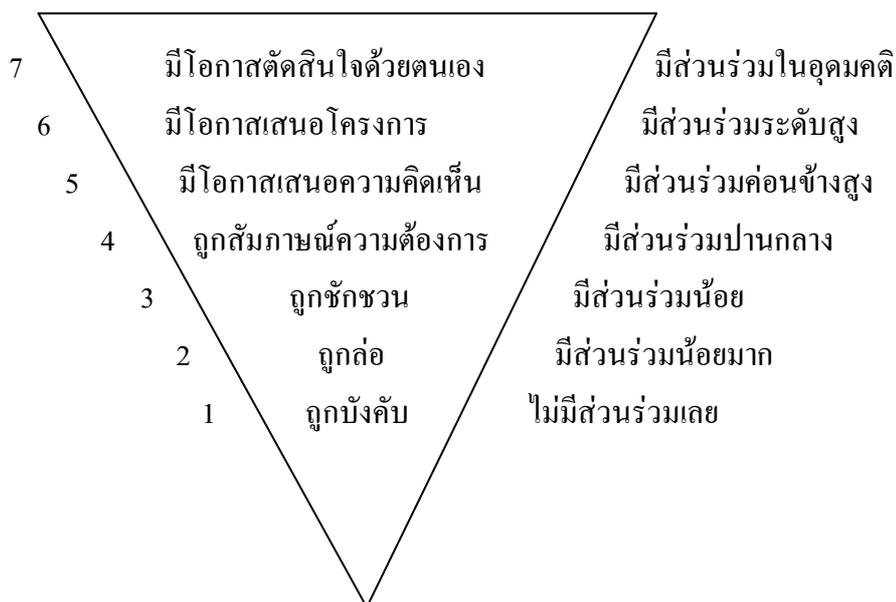
ระดับที่ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนจะถูกชักชวนให้ความร่วมมือเพราะการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นถึงความคิดของ โครงการให้ประชาชนหลงเชื่อจนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ประชาชนจะถูกเรียกประชุมแล้วสอบถาม หรือสัมภาษณ์ว่า มีปัญหาความต้องการอะไร และทางราชการจะเป็นผู้หาทางแก้ไข วางแผนการปฏิบัติการให้

ระดับที่ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น เกี่ยวกับการวางแผน และการดำเนินการบ้างแต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

ระดับที่ 6 มีส่วนร่วมสูง ประชาชนมีโอกาสในการให้คำปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิด มีโอกาส ในการตัดสินใจปัญหา และหาทางแก้ไขด้วยตนเองจนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการ และเข้าร่วม ปฏิบัติการด้วย

ระดับที่ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินโครงการ

ภาพที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา: ณรงค์ และคูสิต (2534)

จากภาพที่ 1 สรุประดับการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับต่าง ๆ ณรงค์และคูสิต (2534)

ระดับ 1 – 3 เริ่มจากไม่มีส่วนร่วมเลย จนถึงมีส่วนร่วมน้อย

ระดับ 4 – 6 มีส่วนร่วมปานกลาง จนถึงระดับสูง

ระดับ 7 เป็นการมีส่วนร่วมในอุดมคติ ถ้าประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับองค์กรประชาชนจนถึงระดับนี้ การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ย่อมจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย

สมศักดิ์ (2532) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท โครงการที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนจะเป็นโครงการที่ได้ผลยืนนาน โครงการที่ประสบผลสำเร็จจะต้องใช้แนวทางที่เรียกว่า “พัฒนาร่วมกับประชาชน” คือ ให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยหลักของการมีส่วนร่วม คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการลงมือทำเอง
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ซึ่งทุกชั้นตอนนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และได้สรุป จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับประชากรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามียุทธศาสตร์หลายปัจจัย เช่น เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย การได้รับข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนั้นในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยอาศัยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และลักษณะขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยมีแนวคิดพื้นฐาน ของการมีส่วนร่วม

นอกจากนี้แล้ว สมศักดิ์ (2532) ยังได้สรุปปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ 2 ปัจจัยด้วยกัน คือ

ปัจจัยที่ 1 เป็น ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

1.1 เพศ โดยมีแนวความคิดว่า เพศชายและเพศหญิงมีโอกาสที่จะเข้ามามีบทบาทต่างกัน โดยที่สังคมไทยมีค่านิยมที่ผู้ชายต้องเป็นผู้นำ ผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม กิจกรรมเพื่อส่วนรวมมักเป็นเรื่องของผู้ชาย ดังนั้นการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปัจจัยด้านเพศจึงมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

1.2 อายุ บุคคลที่มีอายุแตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์และความสามารถแตกต่างกัน ในสังคมไทยเชื่อว่าคนที่อายุมากกว่าหรืออาวุโสกว่ามักจะเป็นผู้มีประสบการณ์และความรู้ความ

ชำนาญมากกว่า และเป็นที่ยึดถือของผู้ด้อยอาวุโสกว่า จึงได้รับการยอมรับให้มีบทบาท หน้าที่ และมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมทางสังคมมากกว่า

1.3 อาชีพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท จะมีการประกอบอาชีพหลายๆ อย่างแต่ทุกอาชีพต่างก็ต้องพึ่งพาป่าทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือทางอ้อม

1.4 ระดับการศึกษา การศึกษามีส่วนให้คนเกิดความคิด รู้จักตนเองรู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม คนในชนบทมักยกย่องคนที่มีความรู้และยอมปฏิบัติตาม เพราะคนที่มีการศึกษาสูงย่อมมีประสบการณ์ต่างๆ มากด้วย ซึ่งเขาอาจจะคาดการณ์ต่างๆ ได้กว้างกว่าคนที่มีการศึกษาน้อย ซึ่งระดับการศึกษานี้อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

1.5 ระยะเวลาในการอยู่อาศัย เป็นสิ่งหนึ่งที่มีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพราะที่อาศัยอยู่เป็นเวลานานย่อมจะเห็นความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมดีกว่าคนที่เพิ่งเข้ามาอยู่อาศัยใหม่ๆ ดังนั้นระยะเวลาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

1.6 รายได้ เป็นสิ่งกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจได้ดีตัวหนึ่ง คือ รายได้ดังกล่าวคือ คนที่มีรายได้หรือมีรายได้อ่อนข้างสูงย่อมมีอำนาจที่จะทำอะไรๆ ได้มากกว่าคนจนซึ่งต้องคำนึงถึงเรื่องปากท้องเสียก่อน เรื่องการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ต้องมาทีหลัง ดังนั้น รายได้อาจจะเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารของประชาชนก็เป็นได้

1.7 การได้รับข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร การได้รับข่าวสารและการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีความจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ความต้องการของตน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะข่าวสารนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจของมนุษย์ ดังนั้นจึงนับได้ว่าข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอันเป็นบ่อเกิดของความรู้ทั้งหมด ประชาชนที่ได้รับข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารมากย่อมมีความรู้ความเข้าใจจะเข้ามามีบทบาทมากกว่าคนที่ไม่ได้รับข่าวสาร

1.8 การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม เป็นสิ่งหนึ่งที่มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน เพราะการเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ทำให้เกิดการกระทำในกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มดำเนินการอยู่จึงทำให้มีโอกาสเข้าไปมีบทบาทได้มากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม

1.9 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีบทบาทของประชาชน ซึ่งความรู้ความเข้าใจเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจและสามารถเลือกหาช่องทางในการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่ 2 เป็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

โดยผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารดังนี้

2.1 การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ โดยการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งตัดสินใจในการวางแผน

2.2 การร่วมดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ เช่นการปลูกต้นไม้ การดูแลรักษาป่าต้นน้ำ การปลูกซ่อมบำรุงป่า การประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการประสานงานกับหน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ ซึ่งการเข้าร่วมในการดำเนินงานนั้นอาจจะร่วมในลักษณะการบริจาคเงินทอง วัสดุสิ่งของ และการเสียสละเวลา แรงงานและการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ เป็นต้น

2.3 การร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือ การเข้าร่วมในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร

2.4 การร่วมในการติดตามผลงาน คือ การพิจารณาตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้วว่ามีปัญหาอย่างไร มีประโยชน์อย่างไรเพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ความหมายของการอนุรักษ์

เกษม (2530) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ คือ เป็นการเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูง ในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป โดยอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์สูงสุดของนักอนุรักษ์ คือ ต้องทำให้โลกนี้ดี (rich) และให้ผลผลิต

สามัคคี (2539) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยหลักการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

1. ใช้อย่างมีเหตุผลและชาญฉลาด (rational use and wise use) คือ เป็นการใช้ตามความต้องการหรือใช้เมื่อถึงเวลาจะต้องใช้และต้องใช้อย่างชาญฉลาด ประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต ตลอดจนพิจารณาถึงหลักเศรษฐศาสตร์อย่างถี่ถ้วน

2. ปรับปรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรมก่อนนำมาใช้ใหม่

3. ประหยัดในการใช้ทรัพยากร และสงวนรักษาทรัพยากรที่หายากส่วนใหญ่จะเป็นพวกทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดสิ้น และทรัพยากรที่ใช้แล้วสามารถทดแทนได้

นิวัติ (2537) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า คือการรู้จักนำทรัพยากรมาใช้ ประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นานและต้องกระจายการใช้ได้นานและต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน โดยถูกต้องตามกาลเทศะด้วย นอกจากนี้ยังได้ให้แนวคิดและหลักการ สรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงห้ามหรือเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่จะต้องนำมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space)

2. ทรัพยากรธรรมชาติจำแนกอย่างกว้างๆ ออกเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พืชหญ้า และกำลังงานมนุษย์กับทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุต่างๆ

3. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรดินที่ยังอุดมสมบูรณ์อยู่ให้คงคุณสมบัติที่ดีตลอดไปในขณะเดียวกันจะเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น น้ำ ป่าไม้และสัตว์ป่า

4. การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่นในเวลาเดียวกัน ไม่ควรแยกพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นเพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

5. ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมหรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเพราะว่า วัฒนธรรม และสังคมของมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสังคมซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

6. ไม่มีโครงการใดที่จะประสบความสำเร็จได้นอกจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆและใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุกๆด้านต่อสังคมมนุษย์และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน

7. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันจะเป็นที่ใดก็ตาม ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพุงซึ่งฐานะความอยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงได้ เนื่องจากการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรยังเป็นไปโดยไม่ทั่วถึง

8. การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทความมั่งคั่งสุขสมบูรณ์ของประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและขึ้นกับทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ของประเทศนั้นๆ

9. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติใดๆด้วยเหตุผลใดก็ตามเท่ากับเป็นการทำลายความศรัทธาของมนุษย์ อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ต้องยอมรับว่าการทำลายทรัพยากรธรรมชาติได้เกิดขึ้นอยู่ทุกแห่งที่มีการใช้ทรัพยากรนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

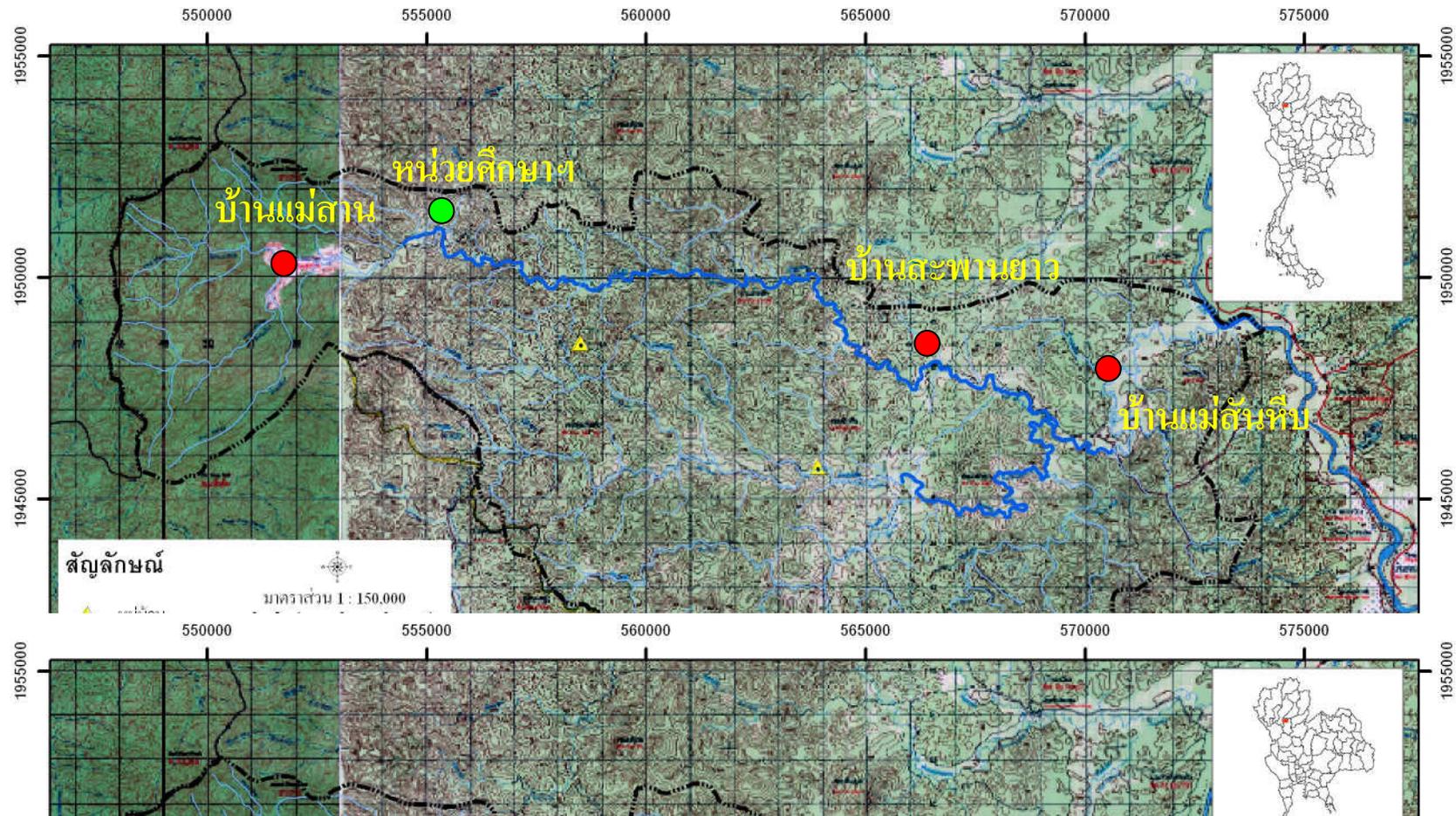
10. การดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ซึ่งต่างก็เกิดมาจากทรัพยากรอื่นๆ เช่นดิน น้ำ อากาศหนึ่ง กำลังงานของมนุษย์ ตลอดจนการอยู่ดีกินดีทั้งทางร่างกายและจิตใจขึ้นอยู่กับคุณค่าของอาหารที่เราบริโภค นอกจากปลาและอาหารทะเลอื่นๆแล้ว อาหารทุกอย่างจะเป็นผัก ผลไม้ ถั่ว งา ข้าว หรือในรูปของนม เนื้อสัตว์อันเป็นผลผลิตจากพืชสัตว์บริโภคเข้าไปล้วนเกิดขึ้นมาจากดินทั้งสิ้น

11. มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ และเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำเอาวิทยาการต่างๆ มาช่วยหรือบรรเทากระบวนการการต่างๆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถจะนำสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมดที่เดียวอย่างแน่นอน

12. การอนุรักษ์นอกจากจะเพื่อการอยู่ดีกินดีของมวลมนุษย์แล้ว ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจด้วย เช่นการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่า เพื่อความสวยงามและการพักผ่อนหย่อนใจ หรือเกมกีฬา

สถานที่ทำการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ได้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ตำบลแม่คำ อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย จาก รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2548 ของหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สาน จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดแสดงในภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนที่สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาน อำเภอศรีสาขาน้อย จังหวัดสุโขทัย
 ที่มา: หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่ตาน (2548)

1. สถานที่ตั้งและอาณาเขต

หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่सान ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลแม่ตำ อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย ที่ทำการตั้งอยู่ที่ พิกัด 605503 สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 270 เมตร ห่างจากจังหวัดสุโขทัย ประมาณ 95 กิโลเมตร

ทิศเหนือจรด บ้านแม่ทาง อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย

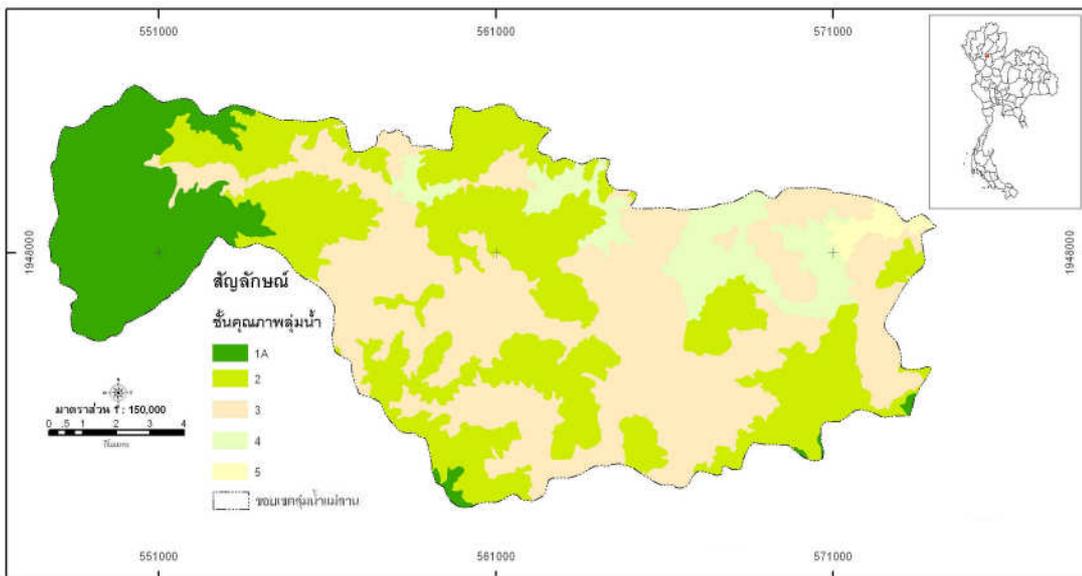
ทิศใต้จรดอำเภอสรีสะเกษนาถ ท้องที่ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย

ทิศใต้จรด แม่น้ำยม ตลอดแนวทิศตะวันตก ท้องที่ตำบลแม่ตำ อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย

ทิศตะวันตกจรด อำเภอเถิน ท้องที่บ้านแม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปางทับซ้อน เขตอุทยานแห่งชาติศรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย

2. ลักษณะพื้นที่

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ภูเขาสูงชัน มีพื้นที่ราบอยู่น้อยมักพบบริเวณตามลำห้วย มีลำห้วยสำคัญไหลผ่านในพื้นที่คือ ห้วยแม่सान และมีภูเขาสูงอยู่ในพื้นที่ได้แก่ผาซ้อ มีความสูงจากระดับ น้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,080 เมตร พื้นที่หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่सानดินน้ำแม่सान มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่สิน ป่าแม่सान ป่าแม่สูงฝั่งซ้าย และป่าสงวนแห่งชาติแม่ท่าแพ มีพื้นที่ ประมาณ 189.63 ตารางกิโลเมตร หรือ 118,518 ไร่ และอยู่ในพื้นที่ที่ประกาศเป็นชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้น 1A , 2, 3 และ 4 ดังแสดงในภาพที่ 3 และตารางที่ 1

ภาพที่ 3 แผนที่พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ที่มา: หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่सान, (2548)

ตารางที่ 1 พื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	พื้นที่	
	ไร่	ตร.กม.
1A	18,055	28.89
2	41,493	66.39
3	48,076	78.55
4	9,577	15.32
5	1,316	2.11
รวม	118,518	189.63

ที่มา: หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่सान, (2548)

3. ลักษณะทางพืชพรรณ

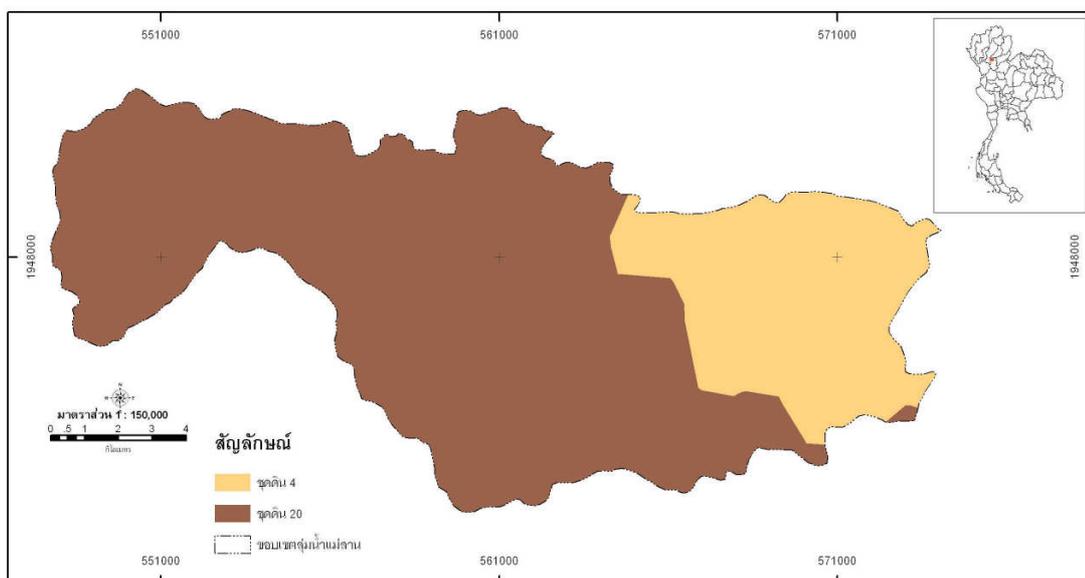
พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 189.63 ตารางกิโลเมตร หรือ 118,518 ไร่ มีสภาพพื้นที่ป่าประมาณ 35,000 ไร่ หรือ ร้อยละ 32.25 ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เพาะปลูก ชนิดป่าเป็นป่าผลัดใบ (*Deciduous forest*) ในฤดูแล้ง และแตกใบใหม่ในฤดูฝนการผลัดใบจะไม่พร้อมกันลักษณะป่าเป็นป่าเบญจพรรณ (*Mixed deciduos forest*) ซึ่งเป็น ป่าผลัดใบค่อนข้างโปร่งพบทั้งประเภทมีต้นสนและไม่มีต้นสนปะปน ชนิดไม้ที่พบได้แก่ คอแลน (*Nephelium hypoleucum* Kurz) แต้้ว (*Cratoxylum maingayi* Dyer) มะกอก (*Spondias pinnata* (L.f.) Kurz) ตีนเป็ด (*Vitex pinnata* Linn.) แดหางค่าง (*Fernandoa adenophylla* Steenis) เพกา (*Oroxylum indicum* (L.) Vent.) ก้างปลา (*Breynia reclinata* (Roxb.) Hook.f.) รั็ก (*Calotropis gigantean* R. Br.) ส้าน (*Dillenia obovata* (Bl.) Hoogl.) มะหาดแดง (*Celtis tetrandia* Roxb.) มะค่าโมง (*Azelia xylocapa* Craib) เป็นต้น

4. ข้อมูลเกี่ยวกับดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ผิวดินตื้น มีอินทรีย์วัตถุค่อนข้างต่ำมีการพังทลายของหน้าดินสูงในฤดูฝน ฤดูแล้ง ดินจะแห้งทำให้พืชขาดน้ำและตาย บริเวณที่เป็นป่ามักจะมีการผลัดใบในฤดูแล้งไม่เหมาะสำหรับการปลูกข้าว แต่สามารถทำไร่ได้ โดยลักษณะและรายละเอียดชุดดินนั้นแสดงในภาพที่ 4 และตารางที่ 2

5. เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคมจากจังหวัดสุโขทัยถึงหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่สาน ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร

ภาพที่ 4 แสดงชุดดินของกลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีรัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
ที่มา: หน่วยศึกษาคูณการพัฒนาคูณการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สถาน (2548)

ตารางที่ 2 แสดงชุดดินของกลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีรัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ชุดดิน	รายละเอียด	พื้นที่	
		ไร่	ตร.กม.
4	เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี หรือดีปานกลาง เป็นดินเนื้อปานกลาง หรือค่อนข้างเป็นทราย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พบในพื้นที่ลาดชันเล็กน้อยถึงลาดชันมาก	28,664	42.60
20	เป็นดินตื้นถึงลึก มีการระบายน้ำดี ถึงดีเกินไป พบในสภาพพื้นที่ลาดชันมาก เช่น เนินเขา หรือเทือกเขาต่าง ๆ	89,854	147.03
รวม		118,518	189.63

ที่มา: หน่วยศึกษาคูณการพัฒนาคูณการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สถาน (2548)

6. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนในพื้นที่มี 3 หมู่บ้าน ดังนี้

บ้านสันหีบ	หมู่ 8	ตำบลแม่สำ	อำเภอศรีสัชนาลัย	จังหวัดสุโขทัย
บ้านสะพานยาว	หมู่ 10	ตำบลแม่สำ	อำเภอศรีสัชนาลัย	จังหวัดสุโขทัย
บ้านแม่सान	หมู่ 6	ตำบลแม่สำ	อำเภอศรีสัชนาลัย	จังหวัดสุโขทัย

จากข้อมูลการศึกษาของหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำแม่सान (2548) สามารถสรุปลักษณะพื้นที่ที่บ้านแม่सान, บ้านสันหีบและบ้านสะพานยาวสรุปได้ดังนี้

บ้านแม่सान หมู่ที่ 6 ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1. ประวัติความเป็นมา

จากการที่ได้ฟังและถามผู้สูงอายุใน หมู่บ้าน ทราบมาว่าหมู่บ้านแห่งนี้ แต่ก่อนจะได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านนั้นได้มีชาย 3 คนพี่น้อง โดยที่ไม่มีใครทราบว่าทั้ง 3 คนนั้น เขาเป็นใครมาจากที่ไหน แต่จากการสันนิษฐานแล้วน่าจะมาจากอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพราะครั้งหนึ่งสมัยที่ข้าวยากมาก แพง ประกอบกับโจรสลัดชุกชุม ประชากรในหมู่บ้านเคยอพยพไปอาศัยอยู่ที่จังหวัดลำพูนมาแล้ว ครั้งหนึ่งก่อนที่จะอพยพกลับมาใหม่ หนึ่งในจำนวน 3 พี่น้องนั้นเป็นคนที่สร้างหมู่บ้านแม่सानแห่งนี้เขาเป็นคนโตจากพี่น้องทั้ง 3 คน มีชื่อว่า นายก้าง เป็นบรรพบุรุษของหมู่บ้านแห่งนี้และน้องคนรองคือ นายคี ได้สร้างหมู่บ้านห่างจากหมู่บ้านแม่सानไปทางทิศใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร ปัจจุบันคือบ้านห้วยหยวก และน้องชายคนเล็กได้ปลูกบ้านเลยไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตรปัจจุบันคือ บ้านป่าคาทั้งสามคนพี่น้องสามารถปลูกบ้านได้คนละ 1 หลัง แต่ว่าทั้งสามพี่น้องยังไม่มีนามสกุลใช้และไม่มีผู้นำในการปกครองทั้งสามจึงปรึกษากันได้ข้อสรุปว่า ทั้งสามคนได้เข้าป่าล่าช้างป่ามาได้หนึ่งตัวจึงตัดเองไปเข้าเผ่าในหลวง (ไม่ทราบได้ว่าในรัชกาลใด) ในหลวงทรงพระราชทานนามสกุลให้ตามชื่อของเขาทั้ง 3 คนพี่น้อง คือ “ ก้างคีรี ” และได้เลือกให้นายก้างพี่ชายคนโตเป็นผู้นำในการปกครองต่อมาได้มีการเปลี่ยนนามสกุลอีก จากเดิม “ ก้างคีรี ” มาเป็น “ ค้างคีรี ” โดยปลัดเหวียน ปลัดอำเภอศรีสัชนาลัยในสมัยนั้นเป็นคนเปลี่ยนให้ และใช้กันมาจนถึงปัจจุบันนี้

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านแม่सान หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ตำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พิกัด UTM 532505 มีแนวเขตติดต่อของหมู่บ้านตามเขตการปกครองดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านโป่งดินตั้ง หมู่ ๓. แม่สิน อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านห้วยหยวก หมู่ ๓. ป่าคา อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านสะพานยาว หมู่ 10 ต. แม่ตำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านแม่มอก อ. เกิน จ. ลำปาง

3. การคมนาคม

ห่างจากอำเภอศรีสัชนาลัย ประมาณ 60 กิโลเมตร

4. ประชากร

ประชากรจำนวน 485 คน แบ่งเป็นชาย 259 คน หญิง 226 คน มีจำนวนครัวเรือน 84 ครัวเรือน

5. เศรษฐกิจ และสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยจะมีการทำนา ปลูกกล้วยเหลือง และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู เป็นต้น เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับเขตป่าธรรมชาติจึงทำให้มีการเก็บหาของป่า และมีการล่าสัตว์ป่าอยู่เป็นประจำ

6. ด้านการสาธารณสุข และสาธารณูปโภค

ชาวบ้านใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และใช้น้ำฝนเพื่อการบริโภค มีไฟฟ้าใช้

บ้านสันหีบ หมู่ที่ 8 ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1. ประวัติความเป็นมา

จากคำบอกเล่าของ พ่อผิน จิตรธร อายุ 66 ปี ภูมิลำเนาเดิมของพ่อผินอยู่ที่บ้านหนองเรือ ตำบลในเมือง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย คุณพ่อผินได้เล่าว่าเข้ามาหาของป่า และล่าสัตว์ เมื่อ พ.ศ. 2510 แล้วเห็นเนื้อที่ทำกินเหมาะสำหรับทำกินก็มีการเข้ามาจับจองเอาไว้ ต่อจากนั้นก็ได้พาครอบครัวย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในปี พ.ศ. 2510 ปีนั้นเลย พร้อมกับเพื่อนๆ และพี่ๆ ประมาณ 8-9 คน หลังจากนั้นจึงได้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในปี 2511 ก็ได้มีญาติ และเพื่อนบ้านตามกันมา เข้ามาอยู่ที่ใครที่มันตามหัวไร่ปลายนา หมู่บ้านสันหีบ ชื่อเดิมว่าหมู่บ้านปางควาย เพราะเมื่อก่อนชาวบ้านได้นำควาย มาเลี้ยงกันมาก จึงทำเป็นห้าง หรือปาง ก็เลยตั้งชื่อบ้านเป็นบ้านปางควาย ได้ขึ้นอยู่กับบ้านแม่सानหมู่ 6 ต.แม่สำ อ. ศรีสาชนาลัย จ. สุโขทัย พ่อผินเล่าว่าเมื่อก่อนมี ปู่ หลวงเงิน ปู่หลวงยม พ่อใหญ่สาร พ่อใหญ่ประเสริฐ พ่อใหญ่อยู่ พ่อใหญ่สำราญ และพ่อใหญ่ เครือ เป็นผู้มาบุกเบิกก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น เป็นหมู่บ้านใหม่ให้ชื่อว่าบ้านสันหีบ พ่อผิน เล่าว่าแต่ก่อนมี ดันไม้ขึ้นหนาแน่นเต็มไปหมด จำพวกต้นมะค่าโมง ไม้ยาง ไม้ตะแบก และอื่นๆอีกหลายอย่างเป็น ป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์ป่า ที่พบเห็นเป็นพวกข้างป่า กระตัง เสือ กวาง หมูป่า เก้ง ค่าง สัตว์ป่าพวกนี้โดนล่าบ้าง ตายเองบ้าง และหนีไปอยู่ที่อื่น ชาวบ้านได้ล่าป่า เพื่อทำการเกษตรปลูกข้าว ฝ้าย ถั่ว ข้าวโพด และอื่นๆอีก ทำให้ป่าถูกทำลาย

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้ออกใบอนุญาตในการทำสัมปทานป่าให้กับเอกชน โดยบริษัทสุโขทัยทำไม้เป็นผู้ได้รับอนุญาตในการทำสัมปทานในครั้งนั้น ทำให้ป่ากลายเป็นป่าเสื่อมโทรมหลังจากการทำสัมปทานเพราะถูกทำลายไปเป็นอย่างมาก อีกทั้งชาวบ้านยังทำไร่ เลี้ยงคอก และจุดไฟเผาเพื่อล่าสัตว์ และมีการลักลอบทำไม้เพื่อปลูกสร้างบ้าน และทำไม้ขาย สภาพป่าจึงหมดไปดังเช่นที่พบเห็นในปัจจุบัน

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านสันหีบ หมู่ที่ 8 ตำบลแม่สำ อำเภอสรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พิกัด UTM 705463 มีแนวเขตติดต่อของหมู่บ้านตามเขตการปกครองดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านปากसान หมู่ 7 ต. แม่สิน อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านห้วยสูง หมู่ ๑๑ ต. บ้านแก่ง อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านเกาะระเบียง หมู่ ๑๑ ต. แม่สำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านสะพานยาว หมู่ 10 ต. แม่สำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย

3. การคมนาคม

อยู่ห่างจากอำเภอศรีสัชนาลัย ประมาณ 23 กิโลเมตร

4. ประชากร

ประชากรจำนวน 707 คน แบ่งเป็นชาย 362 คน หญิง 345 คน มีจำนวนครัวเรือน 176 ครัวเรือน

5. เศรษฐกิจ และสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่ทำกันมากคือการทำสวนส้ม เงาะ กล้วย ฝรั่ง กล้วยไม้ เป็นต้น เนื้อที่ทำกินติดต่อกับพื้นที่ป่าธรรมชาติ และป่าเศรษฐกิจ ในปัจจุบันการทำมาหากินและการคมนาคมสัญจรไปมาสะดวกสบายพอสมควร

6. ด้านการสาธารณสุข และสาธารณูปโภค

ชาวบ้านใช้น้ำฝนในการอุปโภคบริโภค และแหล่งน้ำธรรมชาติ เพราะยังไม่มีประปาหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีสถานีอนามัยต้องมาใช้บริการของสถานีอนามัยบ้านสะพานยาว หมู่ 10 ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

บ้านสะพานยาว หมู่ที่ 10 ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1. ประวัติความเป็นมา

จากคำบอกเล่าของป้าเรณู เรื่องโรจน์ อายุ 49 ปี ได้เล่าว่าได้เข้ามาอยู่ที่บ้านสะพานยาวเมื่อปี พ.ศ. 2511 หรือเมื่อประมาณ 35 ปีมาแล้ว พร้อมด้วยครอบครัวโดยเริ่มแรกที่เข้ามามีจำนวน 10 ครอบครัว อันได้แก่ นายเงิน เรื่องโรจน์ ซึ่งเป็นพ่อของป้าเรณูเอง รวมทั้ง นายเว็ด สนแยม นายปั่น สติดี นายคำ สนแยม นายด้วง นายเลือน สติดี นายแปลง พิมพา นายแจ่ม นายแบบ และนาย ประเสริฐ ในสมัยก่อนพื้นที่หมู่บ้านเป็นป่าดงทั้งนั้นมีสัตว์ป่ามากมาย สมัยก่อนหมู่บ้านสะพานยาว ขึ้นอยู่กับบ้าน แม่สาน หมู่ 6 ที่ได้ชื่อว่าบ้านสะพานยาวก็เพราะว่าเมื่อก่อน มีทางรถลากไม่มีไม้พาดเป็นสะพาน มีความยาวประมาณ 8 วา จึงใช้เรียกเป็นชื่อหมู่บ้านตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน พอเข้ามาแล้วได้ทำการจับจองพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูก ได้ทำการบุกเบิกพื้นที่ป่าคนละพอประมาณเพื่อทำการปลูกฝ้ายและถั่วดำ ต่อมาได้มีชาวเขาเผ่าม้ง และเผ่าเย้า เดินทางเข้ามาจับจองที่ดินและตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมด้วย จึงทำให้มีการบุกเบิกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น มีการทำไร่เลื่อนลอยกันมาก ทำให้ป่าเสื่อมโทรมมาจนถึงทุกวันนี้ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ชาวบ้านจะทำการเกษตร ทำสวนผลไม้ ปลูกถั่วเหลือง และพวกม้งจะทำไร่ปลูกข้าวโพด และหาของป่า

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านสะพานยาว หมู่ที่ 10 ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีแนวเขตติดต่อของหมู่บ้านตามเขตการปกครองดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านแม่ทาง หมู่ ๓. แม่สิน อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านเขี้ยวสูง หมู่ ๓. แม่สำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านสันหีบ หมู่ 8 ต. แม่สำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านแม่สาน หมู่ 6 ต. แม่สำ อ. ศรีสัชนาลัย จ. สุโขทัย

3. การคมนาคม

ห่างจากอำเภอศรีสัชนาลัย ประมาณ 30 กิโลเมตร

4. ประชากร

ประชากรจำนวน 813 คน แบ่งเป็นชาย 436 คน หญิง 377 คน มีจำนวนครัวเรือน 177 ครัวเรือน

5. เศรษฐกิจ และสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้ อาทิ สวนส้ม และมีการปลูกถั่วเหลือง และฝ้ายเป็นต้น และเนื่องจากมีพื้นที่ติดกับเขตป่าธรรมชาติ ทำให้มีการหาของป่า และมีการล่าสัตว์บ้าง

6. ด้านการสาธารณสุข และสาธารณูปโภค

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนเพื่อการบริโภค และใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ มีไฟฟ้าใช้ มีสถานีอนามัยอยู่ในเขตหมู่บ้าน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กษินาจ (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการพึ่งพิงป่าชุมชน โลกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การรับรู้ข่าวสาร และความคาดหวังผลประโยชน์ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงป่าชุมชน โลกสะอาด ได้แก่ อายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพและรายได้

สมบัติ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ชุมชนพระพุทธบาทน้อย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อยเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม 6 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ขนาดของพื้นที่ถือครอง รายได้ ต่อปี และการได้รับน้ำจากป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม 3 ปัจจัย คือ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ชุมพล (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ราช จังหวัดราชบุรี พบว่า ความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรนั้นมีความคิดเห็นในเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างดี และพบว่าอายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิก ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม และรายได้มีผลต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนปัจจัยอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน และความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้ไม่มีผลต่อความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ถม (2527) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร พ.ศ. 2527 พบว่า เพศ รายได้ การศึกษา และการเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งการได้รับฟังข่าวสาร วิทยุ หนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ธวัช (2529) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่พบว่า อายุ รายได้ และตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ศลิษา (2537) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำป่าไม้ ป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมีขั้นตอนคือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นตอนการวางแผนดำเนินงาน ขั้นตอนการลงทุนและปฏิบัติ และขั้นตอนการติดตามประเมินผลงาน ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าทั้งสี่ขั้นตอนชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมาก แต่ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนมากจึงทำให้ไม่สามารถวัดด้วยข้อมูลเชิงปริมาณได้

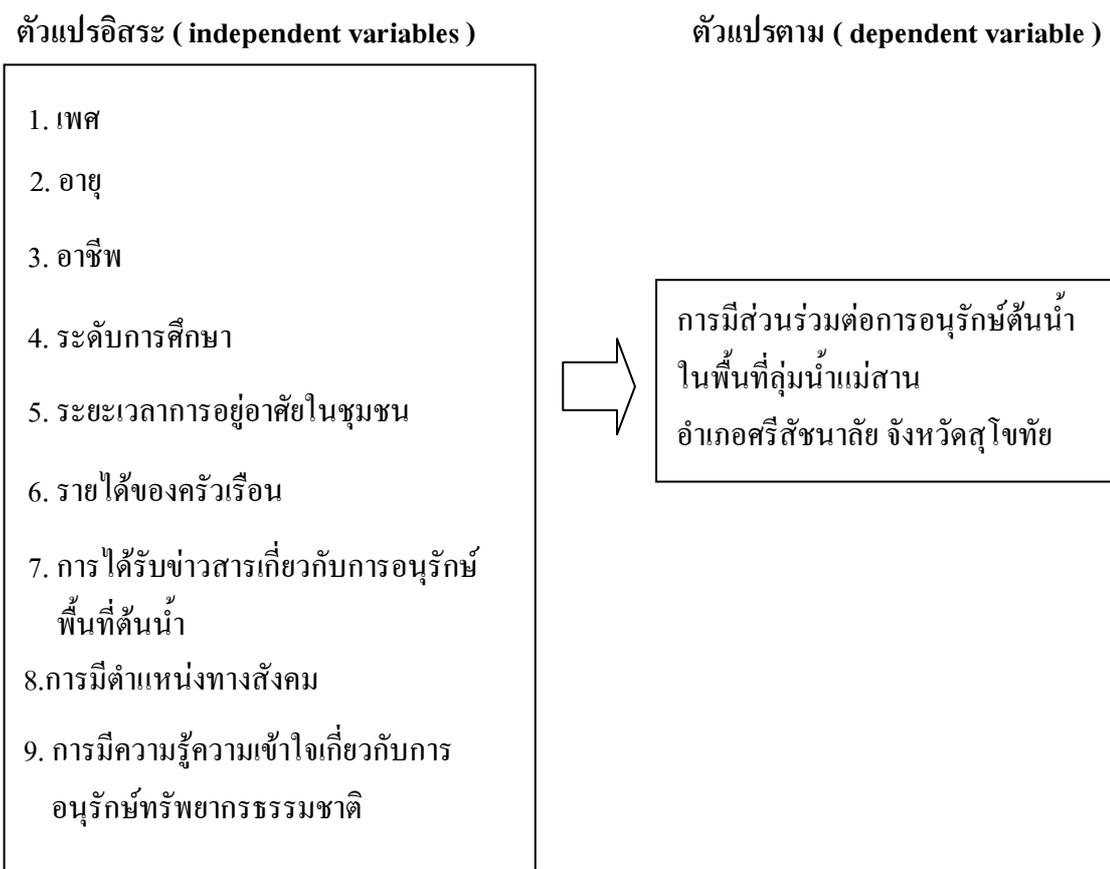
จักรพันธ์ (2531) ได้ศึกษาคณะกรรมการรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธารของตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า ชาวบ้านได้จัดตั้งคณะกรรมการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เพื่อป้องกันการตัดไม้บริเวณพื้นที่ของตำบลเพราะชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำลำธาร

สุวรรณณี (2536) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำป่าเขาเลนชุมชนในท้องที่ อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง พบว่า อาชีพ รายได้ การรับข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่ม เพศ และการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำป่าเขาเลนชุมชน

นงกาญจน์ (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประมงประมงทะเล พบว่า จำนวนที่ดินทำกิน ความถี่ในการติดต่อ เจ้าหน้าที่ ความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยง แต่ เพศ อายุ และความถี่ในการติดต่อกับชุมชนเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชาวกะเหรี่ยง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการเขียนเป็นแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม
ได้ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान จังหวัดสุโขทัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
2. อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
3. อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
4. ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
5. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
6. รายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
7. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ดินน้ำ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย
8. การมีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
9. การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แบบสอบถาม
2. แผนที่ระวาง มาตราส่วน 1 : 50,000
หมายเลขระวาง 4844 II, 4944 III แสดงพื้นที่บริเวณศึกษา
3. เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

วิธีการ

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เอกสารสิ่งพิมพ์ หนังสือ หรือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. สร้างแบบสอบถามและทดสอบแบบสอบถาม

วิจัยจะทำการศึกษาและค้นคว้าโดยวิธีแบบสอบถาม ซึ่งในการออกแบบสอบถามนั้นจะดำเนินการโดยผ่านความเห็นชอบจากประธานกรรมการ กรรมการวิชาเอก และกรรมการวิชาการ เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้องหลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบจำนวน 30 ชุด (Pre-test) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Alpha) ของคำถามตัวแปรตามโดยนำไปทดสอบกับกลุ่มประชาชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านเป้าหมาย ได้แก่ นำไปทดสอบกับประชาชนบ้านยางดอย หมู่ที่ 22 ตำบลแม่สิน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย ซึ่งทดสอบค่าความเชื่อมั่น ค่าที่ได้จะต้องไม่ต่ำกว่า .80 และจากการทดสอบปรากฏว่า ส่วนของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ เท่ากับ 0.9011 และส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน เท่ากับ 0.8348 จากนั้น จึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบมาตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายจริงต่อไป โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจสังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย โดยการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการตั้งคำถามวัดการมีส่วนร่วมโดยให้ค่าคะแนน ดังนี้

ถ้าเป็นคำถามเชิงบวกและตอบถูกให้คะแนน 1 คะแนน ถ้าตอบผิดให้คะแนน 0 คะแนน และถ้าเป็นคำถามเชิงลบและตอบถูกให้คะแนน 0 คะแนน ถ้าตอบผิดให้คะแนน 1 คะแนน เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่ของข้อมูลแล้ว สามารถแบ่งระดับของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ 3 ระดับโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{30 - 0}{3} \\ &= 10 \end{aligned}$$

ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยสามารถแปลความหมายทางสถิติของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ค่าคะแนน 0 – 10 คะแนน หรือ ร้อยละ 0.00 – 33.33 หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่ำมาก ควรเร่งให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยด่วนที่สุด

คะแนน > 10 – 20 คะแนน หรือ ร้อยละ >33.33 – 66.66 หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับปานกลาง หรือ พอใช้ นั่นคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร

ธรรมชาติปานกลาง ควรจะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ จัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ค่าคะแนน > 20 – 30 คะแนน หรือ ร้อยละ > 66.66 – 100 หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับสูง นั่นคือการที่ประชาชน ได้ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ในรูปแบบและวิธีการ แนวคิด หลักการ ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การสงวน เก็บกัก รักษา พัฒนาการ ปกป้อง ฟื้นฟู ซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ดินน้ำของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานให้ค่าคะแนนตามความบ่อยครั้งในการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน โดยให้ค่าคะแนน ดังนี้ เคยปฏิบัติบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วมหรือแสดงความคิดเห็น ให้ 2 คะแนน ถ้าปฏิบัติเป็นบางครั้งในการมีส่วนร่วม ให้คะแนน 1 คะแนน ถ้าไม่เคยปฏิบัติหรือนานๆครั้ง ให้ค่าคะแนน เท่ากับ 0 คะแนน เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่ของข้อมูลแล้ว สามารถแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมได้ 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{40 - 0}{3}$$

ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยสามารถแปลความหมายทางสถิติของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ค่าคะแนน 0.00 – 13.33 คะแนน หรือ ร้อยละ 0.00 – 33.33 หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่ต่ำมาก ควรเร่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน โดยด่วนที่สุด

ค่าคะแนน > 13.33 – 26.66 คะแนน หรือ ร้อยละ > 13.33 – 26.66 หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด

สุโขทัย อยู่ในระดับปานกลาง ควรจะต้องมีการส่งเสริม ปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่ประชาชนต้องการและยังไม่มีส่วนร่วมในบางประเด็น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าเดิม

ค่าคะแนน > 26.66 – 40.00 คะแนน หรือ ร้อยละ > 66.66 – 100 หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับสูง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานเป็นที่น่าพอใจแต่ควรที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นไปอีก

3. ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ครัวเรือนจำนวน 437 ครัวเรือน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน จำนวน 3 หมู่บ้าน ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็น หมู่บ้านเป้าหมาย ของหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สาน ดังนี้

3.1 การสุ่มตัวอย่าง

ทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนประชากร
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด เท่ากับ 437 ครัวเรือน
 e = ความคาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้กำหนดความคาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 ดังนั้น $n = 209$ ซึ่งจะต้องทำการสำรวจประชาชนในพื้นที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 209 ตัวอย่าง สำหรับในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้มีการเก็บข้อมูลจากจำนวน ตัวอย่างทั้งหมด 265 ตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์

3.2 หาจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน

เพื่อให้ตัวอย่างกระจายทั่ว ๆ หมู่บ้านนั้น จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้านได้คำนวณ โดยใช้สูตรกระจายตามสัดส่วนดังนี้ (สุบงกช, 2526)

$$n_1 = n \frac{N_1}{N}$$

เมื่อ n_1 = จำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

n = จำนวนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมดซึ่งมีเท่ากับ 209 ครัวเรือน

N_1 = จำนวนครัวเรือนของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

N = จำนวนครัวเรือนของประชากรใน 3 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวน 437

ครัวเรือน ได้จำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ขนาดตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบสัดส่วนของครัวเรือนท้องที่ ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ตำบล	กลุ่มครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน	ขนาดตัวอย่าง (จากสมการ)	ขนาดตัวอย่าง (การศึกษานี้)
แม่สำ	1. บ้านแม่सान	84	40	55
	2. บ้านสันหีบ	176	84	102
	3. บ้านสะพานยาว	177	85	108
	รวม	437	209	265

เมื่อได้จำนวนตัวอย่างของทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นและผ่านการทดสอบ แก้ไขปรับปรุงจนสมบูรณ์แล้วไปสอบถามกับประชาชนกลุ่มตัวอย่างตามที่ได้คำนวณไว้ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม โดยการใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสถิติ ในการวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

- (1) ค่าสถิติร้อยละ (percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะข้อมูลทั่วไปของประชากร
- (2) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนแบ่งเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อใช้วิเคราะห์ระดับความรู้ ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ
- (3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ สำหรับการทดสอบข้อสมมติฐานเพื่อการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ใช้การทดสอบสถิติไคสแควร์ (Chi-square) มี

ระดับของความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$) ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดใช้การประเมินผลผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ร่วมกับ โปรแกรมสำเร็จรูปดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ผลและวิจารณ์

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีษะนาถย์ จังหวัดสุโขทัย ได้ทำการออกแบบ แบบสอบถามและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยวิธีการวิเคราะห์การกระจาย ความถี่ ร้อยละของข้อมูล และวิเคราะห์ความสอดคล้องของสมมติฐาน โดยมีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาได้ทำการสำรวจในพื้นที่บ้านแม่सान จำนวน 84 ครัวเรือน , บ้านสันหีบ จำนวน 176 ครัวเรือน และบ้านสะพานยาว จำนวน 177 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรมาเพื่อวัดผลจำนวน 265 ตัวอย่าง ได้แบ่งผลการวิจัยออกมาดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सानและทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อยืนยันแนวคิดที่กำหนดไว้ในตอนต้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร

ในส่วน of ข้อมูลประชากรที่ทำการศึกษานี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) ข้อมูลลักษณะของประชากร (2) ข้อมูลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของประชาชน และ (3) ข้อมูลทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครอง เพื่อประกอบการพิจารณาสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะโดยทั่วไปของประชากร

ข้อมูลพื้นฐานของประชากรของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ตำแหน่งทางสังคม รวมทั้งข้อมูลความรู้ ความเข้าใจจากการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตานของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 265 ตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4 และสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

เพศ พบว่า ประชากรในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 67.2 เป็นเพศชาย ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 32.8 เป็นเพศหญิง

อายุ พบว่า ประชากรในกลุ่มตัวอย่างมีอายุ โดยเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มอายุ 31-50 ปี ร้อยละ 52.1 รองลงมาร้อยละ 24.9 อยู่ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 22.3 อยู่ในกลุ่มอายุ 51-70 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 0.7 อายุตั้งแต่ 71 ปีขึ้นไป

สถานภาพในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 50.9 เป็นคู่สมรสหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 26.4 นอกนั้นเป็นผู้อยู่อาศัย เช่น บุตร ลูกเขย ผู้อาศัย ร้อยละ 22.7

ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นตั้งแต่กำเนิด ร้อยละ 77.8 ย้ายมาจากที่อื่น ร้อยละ 22.3 ซึ่งส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดใกล้เคียง โดยระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน เฉลี่ยเป็นระยะเวลา 12.5 ปี โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างอยู่อาศัยในชุมชนระยะเวลามากที่สุด 25 ปี และอยู่อาศัยระยะเวลาน้อยที่สุด 1 ปี

ระดับการศึกษา พบว่า ประชากรในกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาขั้นสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือระดับที่น้อยกว่าประถมศึกษาน้อยกว่า ร้อยละ 81.1 ระดับมัธยมศึกษา (ม.1 – ม.6) ร้อยละ 14.3 และมากกว่าระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 4.5

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของลักษณะประชากรในพื้นที่กลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอ ศรีสะเกษ
จังหวัดสุโขทัย

(n = 265)			
ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	178	67.2	
หญิง	87	32.8	
	265	100.0	
อายุ			
ต่ำกว่า 30 ปี	66	24.9	เฉลี่ย 32.5ปี
31-40 ปี	96	36.3	สูงสุด 72 ปี
41-50 ปี	81	30.5	ต่ำสุด 23 ปี
51 ปีขึ้นไป	22	8.3	
	265	100.0	
สถานภาพในครัวเรือน			
หัวหน้าครัวเรือน	135	50.9	
คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน	70	26.4	
ผู้อาศัย	60	22.7	
	265	100.0	
ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน			
เป็นคนในท้องถิ่น	206	77.8	เฉลี่ย 12.5 ปี มากที่สุด 25 ปี
ย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น ๆ	59	22.3	น้อยที่สุด 1 ปี
	265	100.0	
การศึกษา			
ระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่า	215	81.1	
ระดับมัธยมศึกษา(ม.1-ม.6)	38	14.3	
มากกว่ามัธยมศึกษา	12	4.6	
	265	100.0	

2. ข้อมูลทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของประชาชน

ผลการศึกษาด้านสังคมและเศรษฐกิจนั้น จะสามารถตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย ตำแหน่งทางสังคม ดังแสดงในตารางที่ 5 ดังนี้

ด้านการประกอบอาชีพ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 87.2 ค้าขายร้อยละ 3.8 ประกอบธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 0.5 และประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

รายได้ของครัวเรือนต่อปี พบว่ามีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 13,622 บาทต่อปี โดยมีรายได้อยู่ที่ประมาณ 10,000 – 30,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมา มีรายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาทต่อปีคิดเป็นร้อยละ 26.8 รายได้ประมาณ 30,000 – 50,000 บาทต่อปี และรายได้ประมาณ 50,001-100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 25.3 และร้อยละ 7.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า มีเพียงร้อยละ 1.5 เท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี

รายจ่ายของครัวเรือนพบว่าส่วนใหญ่มีรายจ่ายเฉลี่ย 13,398 บาทต่อปี โดยมีรายจ่ายประมาณ 10,000 – 30,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมา มีรายจ่ายน้อยกว่า 10,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.5 มีรายจ่ายประมาณ 30,000 – 50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 21.9 มีรายจ่ายประมาณ 50,000 – 100,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายมากกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 และร้อยละ 1.5 ตามลำดับ

ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่ได้จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางสังคมนั้น พบว่า เป็นผู้ใหญ่นบ้าน ร้อยละ 0.8 ผู้ช่วยผู้ใหญ่นบ้าน ร้อยละ 1.9 คณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 6.4 คณะกรรมการกลุ่มหมู่บ้าน ร้อยละ 5.7 สมาชิก อบต. ร้อยละ 1.1 และอื่น ๆ เช่น กรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และคณะกรรมการอื่น ๆ ร้อยละ 84.1

ตารางที่ 5 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

(n = 265)

ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
การประกอบอาชีพ			
เกษตรกรรม	231	87.2	
ค้าขาย	10	3.8	
ธุรกิจส่วนตัว	1	0.5	
รับจ้าง	19	7.2	
อาชีพอื่นๆ	4	1.5	
รวม	265	100	
รายได้ของครัวเรือน(บาท/ปี)			
≤ 10,000	71	26.8	เฉลี่ย 13,622 บาท/ปี
> 10,000-30,000	103	38.9	มากที่สุด 250,000 บาท/ปี
> 30,000-50,000	67	25.3	น้อยที่สุด 6,600 บาท/ปี
> 50,000-100,000	20	7.5	
> 100,000	4	1.5	
รวม	265	100	
รายจ่ายของครัวเรือน(บาท/ปี)			
≤ 10,000	73	27.5	เฉลี่ย 13,398 บาท/ปี
> 10,000-30,000	106	40.0	มากที่สุด 180,000 บาท/ปี
> 30,000-50,000	58	21.9	น้อยที่สุด 8,000 บาท/ปี
> 50,000-100,000	24	9.1	
> 100,000	4	1.5	
รวม	265	100	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n = 265)

ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม			
ผู้ใหญ่บ้าน	2	0.8	
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	5	1.9	
คณะกรรมการหมู่บ้าน	17	6.4	
คณะกรรมการกลุ่มหมู่บ้าน	15	5.7	
สมาชิก อบต.	3	1.1	
ตำแหน่งอื่น ๆ	223	84.1	
	265	100	

3. ลักษณะการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ของประชากร

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตานนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.2 เคยเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บของป่า รองลงมา นำไม้มาสร้างบ้านเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.2 และ ตัดไม้เพื่อทำฟืนและทำถ่านร้อยละ 61.9 ถ่าสัตว์ร้อยละ 52.1 ถางป่าเพื่อทำไร่ ทำสวนร้อยละ 5.3

อย่างไรก็ตามพบว่า ร้อยละ 94.7 ของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยถางป่าเพื่อทำไร่ทำสวน รองลงมาคือร้อยละ 47.9 ไม่เคยล่าสัตว์ ร้อยละ 38.1 ไม่เคยตัดไม้เพื่อทำฟืนทำถ่าน ร้อยละ 35.8 ไม่เคยตัดไม้ นำมาก่อสร้างบ้านเรือน และร้อยละ 6.8 ไม่เคยเก็บหาของป่า ซึ่งสามารถสรุปลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าได้ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान
อำเภอ ศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

รูปแบบการใช้ประโยชน์	เคยปฏิบัติ	ไม่เคยปฏิบัติ
1. ถางป่าเพื่อทำไร่ , ทำสวน	5.3	94.7
2. ตัดไม้เพื่อทำฟืน , ทำถ่าน	61.9	38.1
3. ตัดไม้นามาก่อสร้างบ้านเรือน	64.2	35.8
4. เก็บหาของป่า เช่น หน่อไม้ , เห็ด ฯลฯ	93.2	6.8
5. ล่าสัตว์	52.1	47.9
6. อื่น ๆ	0.4	-

หมายเหตุ *เป็นคำถามที่ประชาชนสามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

การศึกษาสภาพแวดล้อมและการได้รับข้อมูลข่าวสารของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सानโดยการสอบถามความรู้สึกของประชาชน แสดงในตารางที่ 7 สรุปได้ดังนี้

สภาพพื้นที่ป่าไม้ในปัจจุบันของกลุ่มน้ำแม่सानนั้น พบว่า มีความสมบูรณ์และพื้นที่เหมาะสมแล้ว คิดเป็นร้อยละ 38.1 มีป่าไม้น้อยเกินไปร้อยละ 60.8 ควรตัดไม้ออกเพื่อขยายพื้นที่ในการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ ร้อยละ 0.8 และไม่แสดงความคิดเห็น ร้อยละ 0.3

จากการสอบถามถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่ได้รับข่าวสารร้อยละ 5.3 ได้รับข่าวสารร้อยละ 94.3 การได้รับข่าวสารนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ได้รับทางโทรทัศน์ ถึงร้อยละ 94.7 รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ร้อยละ 94 วิทยู ร้อยละ 92.5 จากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ร้อยละ 2.6 จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 2.3 และอื่น ๆ ร้อยละ 0.4 ส่วนใหญ่จะเป็นการบอกข่าวต่อ ๆ กันไป

การป้องกันไฟป่าอาสาสมัครป้องกันไฟป่า , การปลูกต้นไม้ , การเพาะชำกล้าไม้ ฯลฯ พบว่า เคยได้รับการอบรมร้อยละ 47.5 และไม่เคยได้รับการอบรมร้อยละ 52.5

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมด้านป่าไม้ การได้รับข่าวสาร และการเข้า
ฝึกรอบมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน จังหวัดสุโขทัย

	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
สภาพป่าไม้ในปัจจุบัน			
1. เหมาะสม / ดีพอแล้ว	101	38.1	
2. มีป่าน้อยไป	161	60.8	
3. ควรตัดไม้ออกอีกเพื่อเอาพื้นที่ ทำสวน ทำไร่	2	0.8	
4. อื่น ๆ	1	0.3	
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการ อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ			*เป็นคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ
- ไม่ได้รับ	14	5.3	
- ได้รับ	251	94.7	
1. โทรทัศน์	251	94.7	
2. วิทยุ	245	92.5	
3. หอกระจายข่าว	7	2.6	
4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้	251	94.7	
5. หนังสือพิมพ์	6	2.3	
6. อื่น ๆ	1	0.4	
การเข้ารับการฝึกอบรม			
เคย	126	47.5	
ไม่เคย	139	52.5	

ส่วนการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ พบว่าการประสานงานและติดต่อเจ้าหน้าที่
เกี่ยวข้องของกลุ่มตัวอย่างแสดงได้ดังตารางที่ 8 และอธิบายได้ดังนี้ คือ

เจ้าหน้าที่ที่กลุ่มตัวอย่างได้มีการติดต่อประสานงานมากที่สุดได้แก่ สาธารณสุข คิด
เป็นร้อยละ 61.1 รองลงมาคือ ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 37.4 เจ้าหน้าที่ป่าไม้, หน่วยต้นน้ำคิด
เป็นร้อยละ 24.2 ครูหรืออาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 17 เจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชนอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ

11.3 ปลัดอำเภอหรือนายอำเภอคิดเป็นร้อยละ 7.5 ประชาสงเคราะห์คิดเป็นร้อยละ 7.2
 พัฒนาการคิดเป็นร้อยละ 4.2 เจ้าหน้าที่การเกษตรคิดเป็นร้อยละ 3.8 กำนันและสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรเท่ากัน คือร้อยละ 2.3 และตำรวจหรือทหารร้อยละ 1.1

ตารางที่ 8 ความถี่ของการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ
 แม่สาน อำเภอ ศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

ตำแหน่ง / หน้าที่	บ่อย		ไม่บ่อย		ไม่เคยติดต่อ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กำนัน	6	2.3	24	9.1	235	88.7
2. ผู้ใหญ่บ้าน	99	37.4	155	58.5	11	4.2
3. ครู, อาจารย์	45	17.0	191	72.1	29	10.9
4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้, หน่วยต้นน้ำ	64	24.2	180	67.9	21	7.9
5. เจ้าหน้าที่การเกษตร	10	3.8	99	37.4	156	58.9
6. พัฒนาการ	11	4.2	82	30.9	172	64.9
7. ประชาสงเคราะห์	19	7.2	88	33.2	158	59.6
8. ปลัดอำเภอ/นายอำเภอ	20	7.5	193	72.8	52	19.6
9. สาธารณสุข	162	61.1	83	31.3	20	7.5
10. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	6	2.3	18	6.8	241	90.9
11. ตำรวจ/ทหาร	3	1.1	27	10.2	235	88.7
12. เจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชนอื่นๆ	30	11.3	209	78.9	26	9.8
13. เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนอื่นๆ	0	0	15	5.7	250	94.3
14. ผู้ว่าฯ หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด	0	0	11.13	4.2	254	95.8
	33.96	12.81	98.24	37.07	132.82	50.12

หมายเหตุ บ่อย หมายถึง เดือนละครั้งหรือมากกว่า
 ไม่บ่อย หมายถึง หลายเดือน/ครั้ง
 ไม่เคยติดต่อ หมายถึง ไม่เคยพบหรือติดต่อ

**ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ
ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานและทรัพยากรธรรมชาติ**

การศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน และ
ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานและ
ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย

ความรู้ความเข้าใจ	ความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ ลุ่มน้ำแม่สานและทรัพยากรธรรมชาติ			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ป่าไม้เป็นแหล่งของชุมชนนี้ เช่น หน่อไม้ เห็ด ฯลฯ	259	97.7	6	2.3
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิด ประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุดและสูญเสีย ทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด	253	95.5	12	4.5
3. พื้นที่ลุ่มน้ำมีความสำคัญในการเพาะปลูกของท่าน	260	98.1	5	1.9
4. การปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นการรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำวิธีหนึ่ง	263	99.2	2	0.8
5. การช่วยกันรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำไว้ เป็นการช่วยให้มีน้ำ ไหลตลอดปี	261	98.5	4	1.5
6. ไฟป่าส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ	228	86	37	14.0
7. การป้องกันไฟป่าโดยแนวกันไฟเป็นการอนุรักษ์ป่าวิธีหนึ่ง	259	97.7	6	2.3
8. การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้บนพื้นที่สูงให้เป็นพื้นที่ทำ การเกษตรจะทำให้มีน้ำไหลตามลำห้วยตลอดปี	93	35.1	172	64.9
9. ป่าไม้และสัตว์ป่าช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติ	257	97	8	3
10. การทิ้งเศษขยะเศษอาหารลงลำห้วยเป็นการแพร่เชื้อโรคไปสู่ ชุมชนและทำให้ลำห้วยต้นเงิน	250	94.3	15	5.7
11. การรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เท่านั้น	191	72.1	74	27.9

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจ	ความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ดินน้ำในพื้นที่ ลุ่มน้ำแม่สานและทรัพยากรธรรมชาติ			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
12.การสร้างฝาย เขื่อน ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี โดยไม่ต้องปลูกป่าเพิ่ม	196	74	69	26
13.สัตว์ป่าช่วยขยายพันธุ์พืชและรักษาสมดุลธรรมชาติ	253	95.3	12	4.7
14. การเข้าไปจับจองที่ดินในเขตป่าสงวนสามารถทำได้ถ้าไม่มีที่ทำกิน	246	92.8	19	7.2
15. ป่าไม้เป็นแหล่งยารักษาโรค เช่น พืชสมุนไพร	259	97.7	6	2.3
16.การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน ช่วยลดการพังทลายของดิน	256	96.6	9	3.4
17. การปลูกป่าช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล	258	97.4	7	2.6
18.การปลูกป่าเป็นการกีดกันการทำมาหากินของชาวบ้าน	218	82.3	47	17.7
19.การนำไม้มาใช้สอยเท่าที่จำเป็นของชาวบ้านไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพลุ่มน้ำ	248	93.6	17	6.4
20.การดูแลรักษาป่าบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำที่ได้ผลดีคือการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย	259	97.7	6	2.3
21.การตัดไม้ทำลายป่าเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วม	260	98.1	5	1.9
22.การล่าสัตว์มาเป็นอาหารเพื่อยังชีพเป็นการประหยัดเงินของชาวบ้านวิธีหนึ่ง	256	96.6	9	3.4
23.การใช้สารเคมีต่างๆในพื้นที่ตอนบนทำให้น้ำในแม่น้ำลำธารเสียได้	254	95.8	11	4.2
24.การแก้ไขปัญหาพื้นที่ดินน้ำที่ถูกทำลายที่ดีที่สุดขณะนี้คือหยุดถางป่าและช่วยกันปลูกต้นไม้ทดแทน	252	95.1	13	4.9
25.ประชาชนทุกคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ควรมีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาป่า	258	97.4	7	2.6
26.การปลูกพืชแบบอนุรักษ์ดินและเป็นการรักษาป่าพื้นที่ต้นน้ำอย่างหนึ่ง	260	98.1	5	1.9
27.การปลูกชิง ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักต่างๆ สามารถขยายพื้นที่ปลูกไปบนที่สูงได้อย่างเต็มที่ / ไม่จำกัด	241	90.9	24	9.1

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจ	ความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ ลุ่มน้ำแม่สานและทรัพยากรธรรมชาติ			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
28. ต้นไม้ช่วยกักเก็บน้ำและชะลอการไหลของน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ	260	98.1	5	1.9
29. ดิน น้ำ ป่าไม้และสัตว์ป่า เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนได้อุบลรักษาไว้เป็นอย่างดียอมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนนั้นดีไปด้วย	260	98.1	5	1.9
30. พื้นที่ลุ่มน้ำใดมีสภาพป่าไม้สมบูรณ์ แสดงว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันรักษาป่าดี	262	98.9	3	1.1
เฉลี่ย	244.30	92.19	20.70	7.81

จากตารางที่ 9 สามารถสรุปได้ดังนี้ ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนในด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่เห็นด้วยเกินร้อยละ 90 ขึ้นไปซึ่งเรียงตามลำดับดังนี้ คือ การปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นการรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำวิธีหนึ่งประชาชนมีความเห็นด้วยมากที่สุด คือร้อยละ 99.2 รองลงมา คือ พื้นที่ลุ่มน้ำใดมีสภาพป่าไม้สมบูรณ์ แสดงว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันรักษาป่าดีประชาชน โดยมีความเห็นด้วยร้อยละ 98.9

การช่วยกันรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำไว้ เป็นการช่วยให้มีน้ำไหลตลอดปี มีการเห็นด้วยร้อยละ 98.5 และประชาชนมีการเห็นด้วยร้อยละ 98.1 เท่ากัน 4 ข้อ คือ พื้นที่ลุ่มน้ำมีความสำคัญในการเพาะปลูกของท่าน การตัดไม้ทำลายป่าเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วม การปลูกพืชแบบอนุรักษ์ดินและเป็นการรักษาป่าพื้นที่ต้นน้ำอย่างหนึ่ง ต้นไม้ช่วยกักเก็บน้ำและชะลอการไหลของน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ

ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของทรัพยากรนั้น มีคำถามเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ คือ ดิน น้ำ ป่าไม้และสัตว์ป่า เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนได้อุบลรักษาไว้เป็นอย่างดียอมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนนั้นดีไปด้วย ประชาชนมีความเห็นด้วยร้อยละ 97.7 เท่ากัน 3 ข้อ คือ ป่าไม้เป็นแหล่งของชุมชนนี้ เช่น หน่อไม้ เห็ด ฯลฯ

การป้องกันไฟป่าโดยแนวกันไฟเป็นการอนุรักษ์ป่าวิธีหนึ่ง ป่าไม้เป็นแหล่งยารักษาโรค เช่น พืชสมุนไพร ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 97.4 เท่ากัน 2 ข้อ คือ การปลูกป่าช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

การสอบถามเรื่องความคิดเห็นที่จะต้องให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นั้น ประชาชนทุกคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ เห็นว่าควรมีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาป่า ป่าไม้และสัตว์ป่าช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติ ร้อยละ 97 และเห็นด้วยร้อยละ 96.6 เกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน ช่วยลดการพังทลายของดิน และการล่าสัตว์มาเป็นอาหารเพื่อยังชีพเป็นการประหยัดเงินของชาวบ้านวิธีหนึ่ง

การใช้สารเคมีต่าง ๆ ในพื้นที่ตอนบนทำให้น้ำในแม่น้ำลำธารเสียได้ ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 95.8 ส่วนร้อยละ 95.5 ที่เห็นว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุดและสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 95.3 ที่เห็นว่าสัตว์ป่าช่วยขยายพันธุ์พืชและรักษาสมดุลธรรมชาติ ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 95.1 ที่การแก้ไขปัญหาพื้นที่ต้นน้ำที่ถูกทำลายที่ดีที่สุดขณะนี้คือ หยุดถางป่าและช่วยกันปลูกต้นไม้ทดแทน ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 94.3 ที่การทิ้งเศษขยะเศษอาหารลงลำห้วยเป็นการแพร่เชื้อโรคไปสู่ชุมชนและทำให้ลำห้วยตื้นเขิน ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 92.8 ที่การเข้าไปจับจองที่ดินในเขตป่าสงวนสามารถทำได้ถ้าไม่มีที่ทำกิน ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 90.9 ที่การปลูกชิง ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักต่าง ๆ สามารถขยายพื้นที่ปลูกไปบนที่สูงได้อย่างเต็มที่ หรือ ไม่จำกัด ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 64.9 ที่การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้บนพื้นที่สูงให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจะทำให้มีน้ำไหลตามลำห้วยตลอดปี

ส่วนประชาชนมีความเห็นด้วยน้อยมีดังนี้ คือ เห็นด้วยร้อยละ 27.9 ที่การรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 26.0 ที่การสร้างฝายเขื่อน ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี โดยไม่ต้องปลูกป่าเพิ่ม ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 17.7 ที่การปลูกป่าเป็นการกีดกันการทำมาหากินของชาวบ้าน ประชาชนเห็นด้วยร้อยละ 14 ที่ไฟป่าส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ

ตารางที่ 10 ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
ลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ระดับคะแนน ความรู้ความเข้าใจ	จำนวน (n=265)	ร้อยละ	หมายเหตุ
10.00 – 15.70 (ต่ำ)	1	0.30	เฉลี่ย = 24.67
15.71 – 21.40 (ปานกลาง)	7	2.70	สูงสุด = 28
21.41 – 28.00 (สูง)	257	97.00	ต่ำสุด = 10

จากตารางที่ 10 จะเห็นว่าความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้คำถามจำนวน 30 ข้อ คำถามมีลักษณะคำตอบที่เป็นเชิงบวก จำนวน 24 ข้อ และเป็นเชิงลบ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่ศึกษาส่วนใหญ่ตอบคำถามได้อยู่ในช่วงคะแนน 21.41 – 28.00 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 97.00 และในส่วนที่เหลือได้คะแนนอยู่ในช่วงคะแนน 15.71 – 21.40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 2.70 ได้คะแนนเฉลี่ย 24.67 ได้คะแนนสูงสุด 28 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด 10 คะแนน ซึ่งจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับสูง

**ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ
ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถาน**

การศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถานเป็นการสำรวจความบ่อยครั้งในการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถาน โดยหากประชาชนเข้าร่วมปฏิบัติบ่อยครั้งให้ค่าคะแนน 2 ในขณะที่เข้าร่วมเป็นบางครั้งให้ค่าคะแนน 1 และไม่เข้าร่วมปฏิบัติเลย ให้ค่าคะแนน 0 ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน						เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การประชุมวางแผนในการอนุรักษ์ต้นน้ำ	16	6.04	96	36.22	153	57.74	0.483	ต่ำ
2. การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ต้นน้ำ	10	3.77	48	18.12	207	78.11	0.257	ต่ำ
3. การร่วมประชุมเพื่อวางแผนการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน	21	7.92	60	22.64	184	69.44	0.385	ต่ำ
4. การกำหนด กฎ ระเบียบ ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ	21	7.92	98	36.98	146	55.10	0.528	ต่ำ
5. การขยายเครือข่าย กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง	13	4.91	89	33.58	163	61.51	0.434	ต่ำ
6. การร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ เช่น วันเข้าพรรษา และวันสำคัญอื่นๆ	61	23.02	82	30.94	122	46.04	0.770	ปานกลาง
7. การจัดป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายแนวเขตป่าต้นน้ำ และร่วมลาดตระเวนพื้นที่ป่าต้นน้ำ	17	6.42	40	15.09	208	78.49	0.279	ต่ำ
8. ท่านเคยให้ยืมหรือบริจาควัตถุ เช่น มีด จอบ ปุ๋ย หรือยานพาหนะในการปลูกป่าต้นน้ำ	15	5.66	82	30.94	168	63.40	0.423	ต่ำ
9. การร่วมกันทำแนวกันไฟและดับไฟป่า	49	18.49	162	61.13	54	20.38	0.981	ปานกลาง
10. การเพาะชำกล้าไม้และจัดเตรียมกล้าไม้	43	16.23	152	57.36	70	26.42	0.898	ปานกลาง
11. การเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่า	38	14.34	157	59.25	70	26.42	0.879	ปานกลาง
12. การเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผล โครงการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ	7	2.64	43	16.23	215	81.13	0.215	ต่ำ

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน						เฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
	มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
13.การร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ	6	2.26	45	16.99	214	80.75	0.215	ต่ำ
14.การเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว	5	1.88	39	14.72	221	83.40	0.185	ต่ำ
15.การเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับการเกษตรในหมู่บ้านท่าน	8	3.02	38	14.34	219	82.64	0.204	ต่ำ
16.การก่อสร้างฝายต้นน้ำ การปลูกหญ้าแฝก ฯลฯ ส่งผลให้ลุ่มน้ำมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น	29	10.94	40	15.10	196	73.96	0.370	ปานกลาง
17.การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำและโทษการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ	12	4.53	45	16.98	208	78.49	0.260	ต่ำ
18. การรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ปลูกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร	7	2.64	81	30.57	177	66.79	0.358	ต่ำ
19.การให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร	11	4.15	119	44.91	135	50.94	0.532	ต่ำ
20. การเสียดสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น ลาดตระเวนตรวจป่า การบริจาคสิ่งของต่างๆ	15	5.66	84	31.70	166	62.64	0.430	ต่ำ
เฉลี่ย	20	7.62	80.00	30.19	165	62.19	0.45	ต่ำ

จากตารางที่ 12 สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 การประชุมวางแผนในการอนุรักษ์ต้นน้ำ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานไม่เคยเข้าประชุมวางแผนในการอนุรักษ์ต้นน้ำมากถึงร้อยละ 57.74 รองลงมาคือ เคยเข้าประชุมบางครั้งร้อยละ 36.23 และเคยเข้าร่วมประชุมมีเพียงร้อยละ 6.04 เท่านั้น

3.2 การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ต้นน้ำ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานไม่เคยปฏิบัติมีมากที่สุดถึงร้อยละ 78.1 รองลงมาคือเคยปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 18.1 และมีเพียงร้อยละ 3.8 เท่านั้นที่เคยปฏิบัติ

3.3 การร่วมประชุมเพื่อวางแผนการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ประชาชนในพื้นที่ไม่เคยปฏิบัติมากที่สุดร้อยละ 69.5 ปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 22.6 และเคยปฏิบัติร้อยละ 7.9

3.4 การกำหนด กฎ ระเบียบ ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานไม่เคยปฏิบัติมีมากที่สุดถึงร้อยละ 55.1 รองลงมาคือเคยปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 37.0 และมีเพียงร้อยละ 7.9 เท่านั้นที่เคยปฏิบัติ

3.5 การขยายเครือข่าย กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ไม่เคยปฏิบัติมีมากที่สุดร้อยละ 61.5 รองลงมาคือเคยปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 33.6 และมีเพียงร้อยละ 4.9 เท่านั้นที่เคยปฏิบัติ

3.6 การร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ เช่น วันเข้าพรรษา และวันสำคัญอื่นๆ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ไม่เคยร่วมปฏิบัติมีมากที่สุดร้อยละ 46.0 รองลงมาคือเคยร่วมปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 31.0 และมีประชาชนที่เคยเข้าร่วมร้อยละ 23.0

3.7 การจัดป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายแนวเขตป่าต้นน้ำ และร่วมลาดตระเวนพื้นที่ป่าต้นน้ำ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ไม่เคยร่วมจัดป้ายประชาสัมพันธ์ มากที่สุดร้อยละ 78.5 รองลงมาคือเคยร่วมปฏิบัติบางครั้งร้อยละ 15.1 และมีประชาชนที่เคยเข้าร่วมจัดป้ายประชาสัมพันธ์ร้อยละ 6.4

3.8 ท่านเคยให้ยืมหรือบริจาควัตถุ เช่น มีด จอบ ฆ้อง หรือยานพาหนะในการปลูกป่าต้นน้ำ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ไม่เคยให้ยืมหรือบริจาควัตถุ มีมากที่สุดร้อยละ 63.4 รองลงมาคือเคยเคยให้ยืมหรือบริจาควัตถุบางครั้งร้อยละ 30.9 และมีประชาชนที่เคยให้ยืมหรือบริจาควัตถุนั้นมีเพียงร้อยละ 5.7

3.9 การร่วมกันทำแนวกันไฟและดับไฟป่า พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมทำแนวกันไฟและดับไฟป่าบางครั้งมากที่สุดร้อยละ 61.1 รองลงมาคือไม่เคยร่วมทำแนวกันไฟและดับไฟป่าร้อยละ 20.4 และมีประชาชนที่เคยเข้าร่วมทำแนวกันไฟและดับไฟป่า ร้อยละ 18.5

3.10 การเพาะชำกล้าไม้และจัดเตรียมกล้าไม้ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่เคยมีการเพาะชำกล้าไม้และจัดเตรียมกล้าไม้บางครั้งมากที่สุดร้อยละ 57.4 รองลงมาคือไม่เคยเพาะชำกล้าไม้และจัดเตรียมกล้าไม้ร้อยละ 26.4 และมีประชาชนทำการเพาะชำกล้าไม้และจัดเตรียมกล้าไม้ร้อยละ 16.2

3.11 การเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่า พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่าบางครั้งมากที่สุดร้อยละ 59.3 รองลงมาคือไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่าร้อยละ 26.4 และมีประชาชนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่า ร้อยละ 14.3

3.12 การเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำมากที่สุดร้อยละ 81.1 รองลงมาคือ เคยเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำบางครั้งร้อยละ 16.2 และมีประชาชนที่เคยเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ร้อยละ 2.7

3.13 การร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำมากที่สุดร้อยละ 80.7 รองลงมาคือ เคยร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำบางครั้งร้อยละ 17.0 และมีประชาชนที่เคยร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำร้อยละ 2.3

3.14 การเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว มากที่สุดร้อยละ 83.4 รองลงมาคือ เคยเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว บางครั้งร้อยละ 14.7 และมีประชาชนที่เคยเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว ร้อยละ 1.9

3.15 การเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับทำการเกษตรในหมู่บ้านท่าน พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับทำการเกษตรในหมู่บ้านมากที่สุดร้อยละ 82.7 รองลงมาคือ เคยเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับทำการเกษตรในหมู่บ้านบางครั้งร้อยละ 14.3 และมีประชาชนที่เคยเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับทำการเกษตรในหมู่บ้านร้อยละ 3.0

3.16 การก่อสร้างฝายต้นน้ำ การปลูกหญ้าแฝก ฯลฯ ส่งผลให้ลุ่มน้ำมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยก่อสร้างฝายต้นน้ำ หรือปลูกหญ้าแฝกเลย มากที่สุดร้อยละ 74.0 รองลงมาคือ เคยก่อสร้างฝายต้นน้ำ หรือปลูกหญ้าแฝกบางครั้งร้อยละ 15.1 และมีประชาชนที่เคยก่อสร้างฝายต้นน้ำ หรือปลูกหญ้าแฝกร้อยละ 10.9

3.17 การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำและโทษการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำและโทษการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำมากที่สุดร้อยละ 78.5 รองลงมาคือ เคยเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำและโทษการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำบางครั้งร้อยละ 17.0 และมีประชาชนที่เคยเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำและโทษการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำร้อยละ 4.5

3.18 การรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ปลูกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ส่วนใหญ่ไม่เคยรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ปลูกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธารมากที่สุดร้อยละ 66.8 รองลงมาคือ เคยรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ปลูกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร บางครั้งร้อยละ 30.6 และมีประชาชนที่เคยรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้ปลูกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ร้อยละ 2.6

3.19 การให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ส่วนใหญ่ไม่เคยให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารมากที่สุด ร้อยละ 50.9 รองลงมา คือ เคยให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร บางครั้งร้อยละ 44.9 และมีประชาชนที่เคยให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ร้อยละ 4.2

3.20 การเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น ถาดตระเวนตรวจป่า การบริจาคสิ่งของต่างๆ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ส่วนใหญ่ไม่เคยเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากที่สุด ร้อยละ 62.6 รองลงมา คือ เคยเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบางครั้งร้อยละ 31.7 และมีประชาชนที่เคยเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆเพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ร้อยละ 5.7

จากการประเมินระดับของการมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน จากจำนวน 20 กิจกรรมที่ได้มีการสำรวจ พบว่า กิจกรรมการร่วมกันทำแนวกันไฟและดับไฟป่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เฉลี่ย 0.981 คะแนน ในขณะที่ กิจกรรมการเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คิดเป็น 0.185 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 0.454 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วม ระดับต่ำ

ตารางที่ 12 ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน
อำเภอศรีสาขาน้อย จังหวัดสุโขทัย

ระดับคะแนนการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
0-13 คะแนน (ต่ำ)	210	79.25	เฉลี่ย= 9.09 คะแนน
14-26 คะแนน (ปานกลาง)	39	14.72	สูงสุด= 36.0 คะแนน
26-40 คะแนน (สูง)	16	6.04	ต่ำสุด= 0.0 คะแนน
	265	100.00	

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาพบว่าประชาชนตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 0-13 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.25 รองลงมาได้คะแนนอยู่ในช่วง 14-26 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 14.72 น้อยที่สุดได้คะแนนอยู่ในช่วง 26-40 คะแนน ร้อยละ 6.04 ได้คะแนนเฉลี่ย 9.09 ได้คะแนนสูงสุด 36 คะแนน ได้คะแนนต่ำสุด 0 คะแนน ในการประเมินนั้นได้กำหนดระดับของการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ คือค่าคะแนนเฉลี่ย 0.00-0.67 แสดงว่ามีส่วนร่วมในระดับต่ำ ค่าคะแนนระหว่าง 0.68-1.34 แสดงว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และมีค่าคะแนนระหว่าง 1.35-2.00 แสดงว่ามีส่วนร่วมในระดับสูง ผลการศึกษาพบว่ามีค่าคะแนนระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.45 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในการมีส่วนร่วม ระดับต่ำ

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอสรีษัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นการทดสอบโดยการนำเอาตัวแปรอิสระที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละปัจจัยมาทำการจัดกลุ่มไว้และนำมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรในแต่ละกลุ่ม โดยใช้สถิติไคสแควร์ในการวิเคราะห์ ตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ได้จัดแบ่งกลุ่มโดยใช้คุณลักษณะของตัวแปรที่สามารถแบ่งกลุ่มได้ชัดเจน เช่น เพศ แบ่งเป็นเพศชายและหญิง เป็นต้น ซึ่งการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระได้กล่าวรายละเอียดไว้ในแต่ละสมมติฐานตามลำดับ ส่วนการแบ่งกลุ่มตามตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ผู้วิจัยได้จัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ ที่มีค่าเท่ากับ 9.09 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมต่ำ หมายถึง ประชาชนได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 0-13 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.25 ประชาชนที่ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 14-26 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 14.72 หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนที่ได้คะแนนช่วง 26-40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 6.04 หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมระดับต่ำ ทั้งนี้หลังจากได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากนั้นจึงนำตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ต่อไป

สมมติฐานที่ 1 เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งเพศของประชาชนกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1)เพศชายมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มากร้อยละ 71.3 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อยร้อยละ 28.7 (2)

เพศหญิง มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 71.2 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อยร้อยละ 28.8 โดยเฉลี่ยพบว่าเพศชายมีมากกว่าเพศหญิงในอัตราส่วน 1 ต่อ 2

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญที่คำนวณได้เท่ากับ 0.309 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่าเพศของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า เพศของประชาชนมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในระดับใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

เพศ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน		
	มาก	น้อย	รวม
ชาย	127 (71.3)	51 (28.7)	178 (100)
หญิง	62 (71.2)	25 (22.8)	87 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 14.331

Significance = 0.309

df = 1

สมมติฐานที่ 2 อายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอายุประชาชนของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยอายุของประชาชนมีค่าเท่ากับ 32.5 ปี เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้แก่ (1) อายุต่ำกว่า 30 ปี มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 86.3 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 13.7 (2) อายุมากกว่า 31-40 ปี มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 97.1 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 2.9 (3) อายุมากกว่า 41-50 ปี มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก (4) อายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ระหว่าง อายุกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาน้ำ จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควส พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณไว้ได้ เท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า อายุของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาน้ำ จังหวัดสุโขทัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากรางความสัมพันธ์ พบว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี เป็นกลุ่มประชาชนส่วนมากที่มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ เนื่องจากเป็นช่วงอายุที่เหมาะสมและมีประสบการณ์พอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ รายละเอียดปรากฏตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาน้ำ จังหวัดสุโขทัย

อายุ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน		
	มาก	น้อย	รวม
ต่ำกว่า 30 ปี	57 (86.3)	9 (13.7)	66 (100)
> 31-40 ปี	134 (97.1)	4 (2.9)	138 (100)
> 41-50 ปี	59 (100.0)	0 (0.0)	59 (100)
51 ปีขึ้นไป	2 (100.0)	0 (0.0)	2 (100)
รวม	252 (95.0)	13 (5.0)	265 (100)

Chi-Square = 19.089 Significance = 0.004 df = 3

สมมติฐานที่ 3 อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพของประชาชนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) เกษตรกรรม (2) รับจ้าง (3) ประกอบธุรกิจส่วนตัว (4) ค้าขายอาชีพอื่นๆ ผลการแบ่งอาชีพพบว่า (1) เกษตรกรรม มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 73.2 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์น้อย ร้อยละ 26.8 (2) รับจ้างมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 68.4 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์น้อย 31.6 (3) ประกอบธุรกิจส่วนตัวไม่มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ (4) ค้าขายและอาชีพอื่นๆ มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ ต้นน้ำ ร้อยละ 50

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.275 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า อาชีพของประชาชนมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ประชาชนทุกอาชีพมีส่วนร่วมเข้ามาร่วมการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะว่าทุกกลุ่มอาชีพก็อยากเข้ามามีส่วนร่วมการอนุรักษ์ต้นน้ำด้วยกันทั้งนั้น เนื่องจากมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและก่อให้เกิดความร่มรื่น รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

อาชีพ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान		
	มาก	น้อย	รวม
เกษตรกรรม	169 (73.1)	62 (26.9)	231 (100)
รับจ้าง	13 (68.4)	6 (31.6)	19 (100)
ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว	0 (0.0)	1 (100.0)	1 (100)
ค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ	7 (50.0)	7 (50.0)	14 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 6.058 Significance = 0.275 df = 4

สมมติฐานที่ 4 ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่ง ระดับการศึกษาประชาชนของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ประถมศึกษา (หรือต่ำกว่าประถมศึกษา) (2) มัธยมศึกษา (หรือสูงกว่ามัธยมศึกษา) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) ประถมศึกษา (หรือต่ำกว่าประถมศึกษา) ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 73.4 มีส่วนร่วม น้อย ร้อยละ 26.6 (2) มัธยมศึกษา (หรือสูงกว่ามัธยมศึกษา) มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 62.0 มีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 38.0

เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.042 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย ในระดับมากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า อย่างไรก็ตามควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นและยังเสริมสร้างจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ทางหนึ่งด้วย รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान		
	มาก	น้อย	รวม
ระดับการศึกษาต่ำ (ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา)	158 (73.4)	57 (26.6)	215 (100)
ระดับมัธยมศึกษา(หรือสูงกว่ามัธยมศึกษา)	31 (62.0)	19 (38.0)	50 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 3.729

Significance = 0.042 df = 1

สมมติฐานที่ 5 ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐาน ได้แบ่งระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนของประชาชนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มประชาชนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยนาน (มากกว่า 10 ปี) (2) กลุ่มประชาชนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยไม่นาน (1-10 ปี) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มประชาชนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยนาน (มากกว่า 10 ปี) มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 71.9 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 28.1 (2) กลุ่มประชาชนที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยไม่นาน(1-10 ปี) มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 40 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนกับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.381 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนนาน หรือเพิ่งเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ เพราะเห็นว่าการอนุรักษ์ต้นน้ำว่าก่อให้เกิดมีน้ำใช้และความชุ่มชื้นด้วย รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการอยู่อาศัยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุโขทัย

ระยะเวลาการอยู่อาศัย	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान		
	มาก	น้อย	รวม
นาน (มากกว่า 10 ปี)	187 (71.9)	73 (28.1)	260 (100)
ไม่นาน (1-10 ปี)	2 (40.0)	3 (60.0)	5 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 7.515 Significance = 0.381 df = 1

สมมติฐานที่ 6 รายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่ง รายได้ของครัวเรือนโดยใช้ค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนของประชาชนที่มีค่าเท่ากับ 13,622 บาท เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย (มีรายได้ของครัวเรือนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) (2) กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก (มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่าค่าเฉลี่ย) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย มีส่วนต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 70.6 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 29.4 (2) กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีส่วนต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 72.5 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 27.5

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.404 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า รายได้ของครัวเรือนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก หรือมีรายได้ของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในระดับใกล้เคียงกัน เพราะการอนุรักษ์ต้นน้ำยังประโยชน์แก่การประกอบอาชีพ และการฟื้นฟูให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ด้วย รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

รายได้	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน		
	มาก	น้อย	รวม
รายได้น้อย (< 30,000บาทต่อปี)	123 (70.6)	51 (29.4)	174 (100)
รายได้มาก (30,000 บาทต่อปีขึ้นไป)	66 (72.5)	25 (27.5)	91 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 8.025 Significance = 0.404 df = 1

สมมติฐานที่ 7 การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่ง ระดับของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มประชาชนที่ได้รับข่าวสาร (2) กลุ่มประชาชนที่ไม่ได้รับข่าวสาร ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มประชาชนที่ได้รับข่าวสาร มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 73.7 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 26.3 (2) กลุ่มประชาชนที่ไม่ได้รับข่าวสาร มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 28.6 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 71.4

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.023 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร หมายถึง การได้ฟัง การได้อ่าน การได้ชมรายการหรือข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำมากมีผลทำให้การมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำมากกว่าประชาชนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำน้อย ทั้งนี้เพราะว่าการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์นั้น ก่อให้เกิดความตื่นตัวและอยากเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

การได้รับข่าวสาร	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน		
	มาก	น้อย	รวม
ได้รับข่าวสาร	185 (73.7)	66 (26.3)	251 (100)
ไม่ได้รับข่าวสาร	4 (28.6)	10 (71.4)	14 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 41.414 Significance = 0.023 df = 1

สมมติฐานที่ 8 การมีตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์
ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งกลุ่มการเป็นมีตำแหน่งทางสังคมโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม
ได้แก่ กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่มีตำแหน่ง (2) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ไม่มีตำแหน่ง ผลการ
แบ่งกลุ่ม พบว่า (1) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่มีตำแหน่งมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ
72.5 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 27.4 (2) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ไม่มีตำแหน่ง มีส่วน
ร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 66.6 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 33.4

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีตำแหน่งทางสังคมกับการมีส่วนร่วมต่อการ
อนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์พบว่า
ค่านัยสำคัญทางสถิติคำนวณได้ เท่ากับ 0.426 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05
แสดงว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมก็มีโอกาสเข้ามา
มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำเนื่องจากประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ต้น
น้ำและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान ในระดับใกล้เคียงกัน
ทั้งนี้เพราะว่าไม่ว่าจะมีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่งทางสังคมก็อยากเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกันทั้งนั้น
เนื่องจากเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์ต้นน้ำยังความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นมาให้
รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีตำแหน่งทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ
อนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

การมีตำแหน่งทางสังคม	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान		
	มาก	น้อย	รวม
มีตำแหน่งสังคม	153 (72.5)	58 (27.4)	211 (100)
ไม่มีตำแหน่งทางสังคม	36 (66.6)	18 (33.4)	54 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 12.797 Significance = 0.426 df = 1

สมมติฐานที่ 9 การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำที่มีค่าเท่ากับ 24.67 เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจระดับสูง (ได้คะแนน 28 คะแนน) และ (2) กลุ่มประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจระดับต่ำ (ได้คะแนน 10 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจระดับสูง มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 74.6 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ น้อย ร้อยละ 25.4 (2) กลุ่มประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจระดับต่ำ มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์มาก ร้อยละ 7.7 มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ น้อย ร้อยละ 92.3

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากประชาชนได้มีการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ในรูปแบบ วิธีการ แนวคิดตลอดจนหลักการ ข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การสงวน เก็บกัก รักษา พัฒนาและปกป้อง ฟื้นฟู ซ่อมแซม ทรัพยากรธรรมชาติจึงเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सानมาก รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ความรู้ความเข้าใจ	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान		
	มาก	น้อย	รวม
มีความรู้ในระดับสูง (≥ 24.67)	188 (74.6)	64 (25.4)	252 (100)
มีความรู้ในระดับต่ำ (< 24.67)	1 (7.7)	12 (92.3)	13 (100)
รวม	189 (71.3)	76 (28.7)	265 (100)

Chi-Square = 29.822 Significance = 0.000 df = 1

ทั้งนี้ จากผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า อายุของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลุ่มอายุที่มีความเหมาะสมด้านวัยวุฒิ และมีประสบการณ์พอสมควรที่สามารถเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ และขณะเดียวกันที่การที่ประชาชนมีการศึกษา ได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติก็จะส่งผลให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีและยั่งยืนตลอดไป ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ได้แก่ เพศ อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย รายได้ของครัวเรือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รายละเอียดสรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ปรากฏตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	ค่า Chi-Square(χ^2)	Significance		
		Sig.	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง
1. เพศ	14.331	0.309		✓
2. อายุ	19.089	0.004	✓	
3. อาชีพ	6.058	0.275		✓
4. ระดับการศึกษา	3.729	0.042	✓	
5. ระยะเวลาการอยู่อาศัย	7.515	0.381		✓
6. รายได้ของครัวเรือน	8.025	0.404		✓
7. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์	41.414	0.023	✓	
8. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	12.797	0.426		✓
9. การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	29.822	0.000	✓	

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สถาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สถาน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านประชากรและสังคมด้านสถานภาพในครัวเรือน พบว่ามีประชากรเป็นผู้ชายเป็นสัดส่วน 2 ต่อ 1 ของเพศหญิง ประชาชนมีอายุเฉลี่ย 31 – 50 ปี และมีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัวถึงร้อยละ 50.9 การศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา สามารถอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ ร้อยละ 81.1 และมีอาชีพภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.2 จึงทำให้รายได้ในครัวเรือน อยู่ระหว่าง 10,000 – 30,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 38.9 โดยมีค่าเฉลี่ยของรายได้ประมาณ 13,622 บาทต่อปี ในขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยประมาณ 13,398 บาทต่อปี โดยพบว่าเป็นคนในท้องถิ่น ร้อยละ 54.0 และย้ายมาจากพื้นที่อื่น ร้อยละ 46.0

2. ด้านความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 92.19 ตอบถูกหรือมีความเข้าใจ และตอบผิดหรือไม่เข้าใจในร้อยละ 7.81 พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 93.2 เคยเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บของป่า รองลงมา นำไม้มาสร้างบ้านเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.2 และตัดไม้เพื่อทำฟืนและทำถ่านร้อยละ 61.9 อย่างไรก็ตามพบว่า ร้อยละ 94.7 ของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยถางป่าเพื่อทำไร่ทำสวน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากว่าร้อยละ 90 มีความรู้และเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ลุ่มน้ำ

จากการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ โดยแบ่งระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเป็น 3 ระดับ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 24.67 โดยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ตอบคำถามได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 97.0 และ

ในส่วนที่เหลือตอบคำถามได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 2.70 มีประชาชนตอบได้คะแนนสูงสุด 28 คะแนน และต่ำสุด 10 คะแนน สรุปได้ว่า มีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง

3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาบมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย พบว่ามากกว่าร้อยละ 57.7 ไม่เคยเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำ ทั้งแผนการป้องกันการบุกรุก และการกำหนดกฎระเบียบ แต่พบว่าร้อยละ 61.1 เคยร่วมในการจัดทำแนวกันไฟและร่วมดับไฟป่า จากการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ มีค่าคะแนนเท่ากับ 100 เปอร์เซนต์ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งระดับการมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) ระดับการมีส่วนร่วมต่ำ มีช่วงคะแนน 0-13 (2) ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง มีช่วงคะแนน 14-26 (3) ระดับการมีส่วนร่วมสูง มีช่วงคะแนน 26-40 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนร้อยละ 79.25 ได้ค่าคะแนนต่ำ ช่วงคะแนน 0-13 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.09 คะแนน มากที่สุด 36 คะแนน สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ

4. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาบ อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย สอดคล้องกับสมมติฐาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย รายได้ของครัวเรือนและการเป็นสมาชิกกลุ่มของสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากผลการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติซึ่งพบว่าประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาบมีความรู้ความเข้าใจในระดับสูงแต่ในขณะเดียวกันระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าระดับของการมีส่วนร่วมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้และความเข้าใจของประชาชน แต่การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือการปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก การดำเนินการจึงควรให้

การประชาสัมพันธ์ และการทำความเข้าใจให้ประชาชนมีความรู้ดีกว่าการมีส่วนร่วมมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย

2. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย รายได้ของครัวเรือน และการมีตำแหน่งทางสังคม ดังนั้น การดำเนินการเพื่อการนำแผนงานไปสู่การปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ต้นน้ำควรพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน เช่น อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัย เป็นต้น โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรที่จะมีการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติ และความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน อำเภอศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย เพื่อจะได้ทราบ แนวคิด ทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการแนวทางการแก้ไขปัญหาตลอดจน ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำมาพิจารณาประกอบการวางแผนงานและดำเนินการของหน่วยงานในอนาคตเพื่อให้แผนงานสามารถดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางที่จะบังเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง อันจะส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างยั่งยืนตลอดไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- เกษม จันทร์แก้ว. 2539. หลักการจัดการลุ่มน้ำ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กษินาจ หลิมสวัสดิ์. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และการพึงพิงป่าโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จักรพันธ์ วงษ์บูรณาวาทย์. 2531. รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ขององค์กรประชาธิปไตยในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จำเนียร ศิลปอาษา. 2540. การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชุมพล ชัยชนะ. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ น้ำกาฬ จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ มหรรณพ และคุสิต เวชกิจ. 2534. องค์กรประชาชนในการส่งเสริมการป่าไม้, น.491 – 541. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการป่าไม้. หน่วยที่ 8-15 สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, นนทบุรี.
- ถม ทรัพย์เจริญ. 2527. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอลำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ธวัช เบญจาทิกุล. 2529. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา : กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวเขาชนะเลศการประกวดหมู่บ้านตัวอย่างของศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ประจำปี 2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นงกาญจน์ บุรณรัักษ์. 2531. คุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรีภายใต้โครงการของกรมประชาสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2537. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คู่มือสำหรับการสอนและฝึกอบรม. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ปกรณั์ ปรียากร. 2520. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ไพรัตน์ เฉชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธี การมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน, น.6 – 7.ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ศศิษา พึ่งแสงแก้ว. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สามัคคี บุญยะวัฒน์. 2539. การจัดการลุ่มน้ำประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 3, คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สมบัติ พิมพ์ประสิทธิ์. 2531. ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวรรณณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมศักดิ์ สุขวงษ์. 2532. หลักวนศาสตร์ชุมชน, น.43 – 55 .ใน วนศาสตร์ชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

หน่วยศึกษากาพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่สาน. 2548. สรุปผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2548. ศูนย์ศึกษากาพัฒนาการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ แห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

Yamane ,T. 1973. **Statistics ; An Introduction Analysis.** 3rd.ed, Harper International Edition, Tokyo.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ผลการวิเคราะห์ค่าอัลฟา

ตารางผนวกที่ 1 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
P1	23.0333	14.7230	.7687	.8915
P2	23.0333	14.7230	.7687	.8915
P3	23.0000	15.9310	.3065	.9006
P4	23.0000	14.8276	.8824	.8906
P5	23.0000	14.8276	.8824	.8906
P6	23.8667	17.7057	-.5405	.9142
P7	23.0000	14.8276	.8824	.8906
P8	23.1667	16.6264	-.0557	.9138
P9	22.9667	16.0333	.3758	.8995
P10	23.0667	14.8230	.6286	.8944
P11	23.7000	15.5276	.2665	.9051
P12	23.8333	16.8333	-.1240	.9096
P13	23.0000	15.3103	.6252	.8951
P14	23.0333	15.3437	.4933	.8974
P15	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P16	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P17	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P18	23.8000	16.9241	-.1503	.9119
P19	23.0333	14.9989	.6449	.8942
P20	23.0000	14.8276	.8824	.8906
P21	23.0000	14.8276	.8824	.8906

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
P22	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P23	22.9333	16.6161	.0000	.9022
P24	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P25	23.0000	14.8276	.8824	.8906
P26	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P27	23.8333	17.0402	-.2053	.9111
P28	22.9667	15.4126	.8162	.8940
P29	23.0000	16.0000	.2718	.9012
P30	23.0000	15.3793	.5892	.8958

Alpha = .9011

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

ตารางผนวกที่ 2 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์
ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
P1	7.7000	17.4586	.6426	.8146
P2	7.9000	19.5414	.3190	.8314
P3	7.8000	18.1655	.6224	.8178
P4	7.5000	18.5345	.3876	.8294
P5	7.5667	17.8402	.5349	.8209
P6	7.5333	19.1540	.1469	.8521
P7	7.9000	19.4724	.3402	.8306
P8	7.6667	19.0575	.3329	.8315
P9	7.1667	20.0747	.2144	.8347
P10	7.1667	18.9713	.4621	.8256
P11	7.2667	19.9954	.1630	.8376
P12	7.9000	18.5069	.6450	.8188
P13	7.9000	18.7828	.5563	.8223
P14	8.0000	19.5862	.4914	.8276
P15	7.9333	18.9609	.5558	.8231
P16	7.9333	19.3057	.4373	.8273
P17	7.9333	19.0989	.3865	.8286
P18	7.6333	18.0333	.5762	.8191
P19	7.3667	18.7920	.4318	.8265
P20	7.5000	18.5345	.3876	.8294

Alpha = .8348

Reliability Coefficients N of Cases = 30.0

N of Items = 2

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถามหมายเลข.....วันที่ดำเนินการ.....ผู้ดำเนินการ.....

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาน
อำเภอศรีสาขาน้อย จังหวัดสุโขทัย

โดย นายพอพันธ์ รัตนสุวรรณ
นิติระดับปริญญาโท สาขาการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....

* คำแนะนำ : โปรดใส่เครื่องหมาย / ลง ○ หน้าข้อความที่ท่านต้องการตอบเพียงข้อเดียว
หรือมากกว่า 1 ข้อ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร

1. เพศ

1. ชาย
 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพในครัวเรือน

1. หัวหน้าครัวเรือน
 2. คู่สมรสหัวหน้าครัวเรือน
 3. อื่นๆ ระบุ.....

4. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

- 1. เป็นคนในท้องถิ่นนี้มาแต่กำเนิด
- 2. ย้ายมาจากที่อื่น _____ ปี _____ เดือน

5. ท่านจบการศึกษาสูงสุดระดับใด

- 1. ประถมศึกษา
- 2. มัธยมศึกษา (ม.1-ม.6)
- 3. สูงกว่ามัธยมศึกษา
- 4. อื่น ๆ ระบุ.....

6. อาชีพของท่าน (อาชีพที่ใช้เวลาในการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่) ตอบเพียง 1 ข้อ

- 1. ไม่ได้ประกอบอาชีพ
- 2. เกษตรกรรม
- 3. ค้าขาย
- 4. รับจ้าง
- 5. ประกอบธุรกิจส่วนตัว
- 6. อื่น ๆ ระบุ.....

7. รายได้ของครัวเรือนของท่านในรอบปีที่ผ่านมา ประมาณ.....บาทต่อปี

8. รายจ่ายของครัวเรือนของท่านในรอบปีที่ผ่านมาประมาณ.....บาทต่อปี

9. ท่านมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชนหรือไม่

- 1. ไม่มี
- 2. มี

กรณีมีตำแหน่งทางสังคมโปรดระบุ (ตอบได้มากกว่า 1 ตำแหน่ง)

- 1. ผู้ใหญ่บ้าน
- 2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- 3. คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 4. คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน
- 5. สมาชิก อบต.
- 6. อื่น ๆ ระบุ.....

10. จากการมีตำแหน่งทางสังคมต่างๆ (ในข้อ 9) มีตำแหน่งใดบ้างที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान

☐ 1. ผู้ใหญ่บ้าน	☐ 2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
☐ 3. คณะกรรมการหมู่บ้าน	☐ 4. คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน
☐ 5. สมาชิก อบต.	☐ 6. อื่นๆ ระบุ.....

11. ท่านเคยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่सान เหล่านี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ถางป่าเพื่อทำไร่, ทำสวน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
2. ตัดไม้เพื่อทำฟืน, เผาถ่าน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
3. ตัดไม้นำมาก่อสร้างบ้านเรือน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
4. เก็บหาของป่าเช่นหน่อไม้, เห็ด ฯลฯ	☐ เคย	☐ ไม่เคย
5. ถ่าสัตว์	☐ เคย	☐ ไม่เคย
6. อื่นๆ ระบุ.....	☐ เคย	☐ ไม่เคย

12. สภาพป่าไม้ของกลุ่มน้ำแม่सानทั้งหมดในปัจจุบันท่านคิดว่าเป็นอย่างไร

1. เหมาะสม / ดีพอแล้ว
2. มีป่าไม้น้อยไป
3. ควรตัดไม้ออกอีกเพื่อเอาพื้นที่ ทำสวน, ทำไร่ และทำนา
4. อื่นๆ ระบุ.....

13. ปัจจุบันท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้หรือไม่

1. ไม่ได้รับ
2. ได้รับ

กรณีได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ ท่านได้รับจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. โทรทัศน์	☐ 2. วิทยุ
☐ 3. หอกระจายข่าว	☐ 4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้
☐ 5. หนังสือพิมพ์	☐ 6. อื่นๆ ระบุ.....

14. ท่านเคยได้รับ การอบรมเกี่ยวกับภาคอนุรักษ์, การพัฒนา, การฟื้นฟู, การป้องกันรักษาป่า, อาสาสมัคร ป้องกันไฟป่า, การปลูกต้นไม้, การเพาะชำกล้าไม้, ฯลฯ หรือไม่

1. ไม่เคยได้รับการอบรม
2. เคยได้รับการอบรมมาแล้วจำนวน.....ครั้ง

15. ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านเคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ต่อไปนี้หรือไม่ บ่อยครั้งเท่าใด

เจ้าหน้าที่	บ่อย (เดือนละครั้งหรือ มากกว่า)	ไม่บ่อย (หลายเดือน/ครั้ง)	ไม่เคยติดต่อ
1. กำนัน			
2. ผู้ใหญ่บ้าน			
3. ครู, อาจารย์			
4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ (หน่วยต้นน้ำ)			
5. เจ้าหน้าที่เกษตร			
6. พัฒนาการ			
7. ประชาสงเคราะห์			
8. ปลัดอำเภอ/นายอำเภอ			
9. สาธารณสุข			
10. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร			
11. ตำรวจ/ทหาร			
12. เจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชนอื่น ๆ ระบุ.....			
13. เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนอื่น ๆ ระบุ.....			
14. ผู้ว่า/รองผู้ว่าราชการจังหวัด			

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้ความเข้าใจต่อการการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สานและทรัพยากรธรรมชาติ

โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน ช่องว่าง ท้ายข้อความที่ตรงกับความรู้ของท่าน
ในเรื่อง การอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเลือกคำตอบให้ือเกณฑ์ดังนี้

ใช่ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นถูกต้อง

ไม่ใช่ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นไม่ถูกต้อง

ที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1	ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารของชุมชนนี้ เช่น หน่อไม้, เห็ด ฯลฯ		
2	การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ต่อ มหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุดและสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ น้อยที่สุด		
3	พื้นที่ลุ่มน้ำมีความสำคัญในการเพาะปลูกของท่าน		
4	การปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นการรักษาพื้นที่ลุ่มน้ำวิธีหนึ่ง		
5	การช่วยกันรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำไว้ เป็นการช่วยให้มีน้ำไหลตลอดปี		
6	ไฟป่าส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ		
7	การป้องกันไฟป่าโดยทำแนวกันไฟเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้วิธีหนึ่ง		
(8)	การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้บนพื้นที่สูงให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จะทำให้มีน้ำไหลตามลำห้วยตลอดปี		
9	ป่าไม้และสัตว์ป่าช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติ		
10	การทิ้งเศษขยะอาหารลงในลำห้วยเป็นการแพร่เชื้อโรคไปสู่ชุมชน และทำให้ลำห้วยตื้นเขิน		
(11)	การรักษาป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น		
12	การสร้างฝาย เขื่อน ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี โดยไม่ต้องปลูกป่าเพิ่ม		
13	สัตว์ป่าช่วยในการขยายพันธุ์พืช และรักษาความสมดุลธรรมชาติ		
(14)	การเข้าไปจับจองที่ดิน ในเขต ในเขตป่าสงวนสามารถทำได้ถ้าไม่มีที่ทำกิน		
15	ป่าไม้เป็นแหล่งยารักษาโรค เช่น พืชสมุนไพร		
16	การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน ช่วยลดการพังทลายของดิน		
17	การปลูกป่าช่วยทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล		

ที่	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
(18)	การปลูกป่าเป็นการกีดกันการทำมาหากินของชาวบ้าน		
19	การนำไม้มาใช้สอยเท่าที่จำเป็นของชาวบ้าน ไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายนี้อุสภพลุ่มน้ำ		
20	การดูแลรักษาป่าบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำที่ได้ผลดี คือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย		
21	การตัดไม้ทำลายป่าเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วม		
(22)	การล่าสัตว์ป่ามาเป็นอาหารเพื่อยังชีพเป็นการประหยัดเงินของชาวบ้านวิธีหนึ่ง		
23	การใช้สารเคมีต่างๆ ในพื้นที่ตอนบนทำให้น้ำในแม่น้ำลำธารเสียได้		
24	การแก้ไขปัญหาพื้นที่ดินน้ำที่ถูกทำลายดีที่สุดขณะนี้คือ หยุดถางป่าและช่วยกันปลูกต้นไม้ขึ้นทดแทน		
25	ประชาชนทุกคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ควรมีความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาป่า		
26	การปลูกพืชแบบอนุรักษ์ดินและเป็นการรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างหนึ่ง		
(27)	การปลูกชิง ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักต่างๆ สามารถขยายพื้นที่ปลูกไปบนที่สูงได้อย่างเต็มที่ / ไม่จำกัด		
28	ต้นไม้ช่วยเก็บกักน้ำและชะลอการไหลของน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ		
29	ดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันชุมชนใดดูแลรักษาไว้เพื่อเป็นอย่างดีย่อมส่งผลให้ความเป็นอยู่ในชุมชนเหล่านั้นดีตามไปด้วย		
30	พื้นที่ลุ่มน้ำใดมีสภาพป่าไม้สมบูรณ์ แสดงประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันรักษาป่าดี		

หมายเหตุ : () หมายถึงคำถามเชิงลบ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน

โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง ที่เห็นว่าเป็นข้อความที่ถูกต้องที่สุด

ที่	ข้อความ	เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
1	การประชุมวางแผนในการอนุรักษ์ต้นน้ำ			
2	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ต้นน้ำ			
3	การร่วมประชุมเพื่อวางแผนป้องกันการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาน			
4	การกำหนด กฎ ระเบียบ ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ			
5	การขยายเครือข่าย กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง			
6	การร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ เช่น วันเข้าพรรษา และวันสำคัญอื่นๆ			
7	การจัดป้ายประชาสัมพันธ์, ป้ายแนวเขตป่าต้นน้ำ และร่วมลาดตระเวนพื้นที่ป่าต้นน้ำ			
8	ท่านเคยให้ยืมหรือบริจาควัสดุ เช่น มีด จอบ ปุ๋ย หรือยานพาหนะ ในการปลูกป่าต้นน้ำ			
9	การร่วมกันทำแนวกันไฟและดับไฟป่า			
10	การเพาะชำกล้าไม้ และจัดเตรียมกล้าไม้			
11	การเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยป่าไม้เพื่อการปลูกป่า			
12	การเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ			
13	การร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ			
14	การเสนอแนะวิธีการบำรุงรักษาป่าไม้ต้นน้ำหลังจากได้ปลูกป่าเสร็จสิ้นแล้ว			
15	การเข้าเป็นกรรมการ การใช้น้ำสำหรับการเกษตรในหมู่บ้านของท่าน			
16	การก่อสร้างฝายต้นน้ำ การปลูกหญ้าแฝก ฯลฯ ส่งผลให้พื้นที่ลุ่มน้ำมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น			
17	การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าต้นน้ำ และโทษของการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ			

ที่	ข้อความ	เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติบางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
18	การรายงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าไม้ต้นน้ำลำธาร			
19	การให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร			
20	การเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การลาดตระเวนตรวจป่า, การบริจาคสิ่งของต่างๆ			